

POSLEDICE ZIME 1950/51 V OSREDNJIH KAMNIŠKIH PLANINAH

Zgodovina alpskih dežel bo zapisala zimo 1950/51 med najhujše, kar jih pomnimo. Minule hude zime so zahtevale številne žrtve zdaj v tem, zdaj v drugem gorskem področju. Najnatančnejša poročila iz minulih časov imamo iz Švice, medtem ko nam manjka iz drugih dežel tako podrobnih vesti. Minula zima pa je zajela prav vse Alpe in od povsod so prihajala poročila o velikih katastrofah. Tiste nesreče v Andermatten in v Heiligenblut nas spominjajo na strašne plazove leta 1689. Eden od teh je tedaj v vasi Saas ubil 77 ljudi. V sedmih drugih krajih Švice je bilo istega leta od plazov ubitih 120 oseb, nad 800 hiš in drugih poslopij uničenih, nad 900 glav živine in drobne mrtve. Sledi še nekaj drugih hudih zim. Posebno strašne so bile žrtve pozimi l. 1916. Prva strašna nesreča se je zgodila že 19. februarja, ko je nek silovit plaz zasul pod stenami Hochköniga 247 mož neke avstrijske čete. Od teh so rešili 188, 59 pa je bilo ubitih. Strašnejše pa je bilo v decembru istega leta na italijansko-avstrijski fronti, ko je na dan 16. decembra — »črni četrtek« so imenovali tisti dan — bilo od plazov samo med avstrijskimi vojaki ubitih okoli 6000 vojakov! Pa tudi leta 1935 je bila v nekaterih krajih zima lavin, posebno v zahodnem delu Tirolske in vzhodne Švice, kjer je od božiča 1934 do velike noči 1935 bilo ubitih pod plazovi okoli 100 ljudi, med njimi polovica smučarjev.

Pri nas se je zima leta 1950 kaj hitro javila in zasula višave s takimi množinami snega, da je postal dostop v visoke gore tudi s smučmi skoraj nemogoč ali nevaren, kajti tudi na strmih pobočjih se je nabralo po več metrov na debelo sipkega snega, planinske kočje pa so bile kmalu do streh in čez zasute. Da ni bilo pri nas hujših smučarskih nesreč, moramo biti hvaležni žrtvi oskrbnika Derganca s Korošice. Njegova strašna smrt meseca decembra 1950 v plazu pod Presedljajem, kamor ga je neslo najbrž z vrha Vežice, je opozorila Slovence, da preži v gorah smrt. O njeni strašni sili bi bili lahko miselni ljudje še bolj prepričani, če bi bili videli, kako je plaz zdelal Derganca.

Na nenavadne plazove sem bil opozorjen že prvega januarja 1951 na poti na Malo planino, kjer so prepregali tista pobočja posebno nad Sv. Primožem prav velikanski plazovi. Vse hujše pa je postalo, ko je nato kar venomer snežilo, v dolinah pa večinoma deževalo. Ogromne vode so zalivale kraška polja, divje so grmele vode v podzemlju — pravo nasprotje s plazovi v gorah. Tam, in sicer na Kopišču v Kamniški Bistrici, sem preživel dneve od 23. do 31. januarja. Dež in sneg sta se menjavala in nobenega izleta ni bilo mogoče narediti. Noči pa so bile nemirne. V gluho temo so grmeli težki plazovi, noč za nočjo so vznemirjali naše živce. Strašna pa je bila zopet

Sl. 1. Plaz Bobnar pred Brano februarja 1951.
Debelina okoli 40 m

Foto Pavel Kunaver

Sl. 2. Del gozda, ki ga je prinesel z višav
Kokrski plaz

Foto Pavel Kunaver

Sl. 2.a Foto Pavel Kunaver

noč od 18. na 19. februarja. Bil sem zopet v Kamniški Bistrici, na Kopiščih. Ker je začel naletavati popoldne droben sneg, sem ostal čez noč, češ, zjutraj bo imenitno hoditi po svežem pršiču v Kamnik. Toda z nočjo je začelo najprej strašno snežiti; proti jutru pa je na sneg, do kolena visok, začelo liti kakor iz škafa. In skozi brozgo, resnično do kolen globoko in neizgaženo, sem moral na pot proti Kamniku. Bila je moja najstrašnejša pot, odkar planinarim. Gora ni bilo videti, a slišal sem jih kakor še nikoli na tej poti. Neprestano so grmeli plazovi, celo z Velike planine doli.

Ker je o veliki noči zmrznilo, sem šel naprej pod Brano. Znameniti plaz Bobnar je bil nič manj kakor okoli 40 m debel in je segal še v gozd, kakor še nikdar, odkar pomnijo najstarejši drvarji Kamniške Bistrice (sl. 1). Toda kaj so pomenile besede 97 let starega drvarja Resmana, da kaj takega v Bistrici še ni bilo, odkar on pomni, sem razumel šele, ko smo preko nekaj manjših plazov zašli v strašno razdejanje pod

Sl. 3. Ob plazu pod Žmavčarji Foto Pavel Kunaver

Žmavčarji. Tam so z Brane, Turske gore in Slemenha po večkrat pridrvele take množine snega, da so kmalu zasule sicer globoki žleb plazov ter se začele, vse pred seboj lomeč, zlivati čez levi breg v stari bukov gozd. Bila je prava muka, preriti se preko polomljenih debel, ledenotrdih sneženih kep in po nekaj metrov visokih stranskih zidov plazu na odprti teren srednjega dela plazu. Tam so se vrstili trdi ledeni grebeni in globoki jarki. Na levi in desni pa je ležal kaos na dolgo in široko polomljenega gozda. A gori na visokih pobočjih so visele še vedno ogromne mase snega, ki so v naslednjih tednih zasule globoki jarek v dnu Žmavčarjev, kakor sem pozneje presodil, 40 do 50 m globoko!

Z Žmavčarskega plazu smo ogledovali plaz, ki je po večkrat prigrmel izpod Skute. Napolnil in izravnal je polagoma strmine pod Gamzovim skretom. Od jame smo videli samo še najvišji del vhoda. Spodaj pa je pokopal in polomil ves gozd, mestoma prav do Žmavčarskega jarka. V tem času se razdejanje še ni videlo, ker je sneg preveč na debelo pokrival debela. Le ob straneh je ležalo vse križem in debela debela so bila zvita in polomljena kakor vžigalice. Nekaj tednov nato sem bil zopet tam; ta plaz je visel iz doline pod Gamzovim skretom kakor strašno otekel jezik. Bilo ga je malone groza gledati — morda je bil tak videti zametek ledenika, ko se je pred več deset tisoči leti pričela ledena doba.

Sl. 4. Snežna vrata v
plazu pod Žmavčarji
28. VII. 1951

Foto Pavel Kunaver

Iz smeri Kokrskega sedla so drveli plazovi v glavnem v dveh smereh v dolino. Prvi plaz je pobrisal gozdove po vseh robih ob starem jarku na desni strani doline (od turista), drugi pa je drvel od Kalške gore dol in je bil eden od najsilnejših. Posebnost tega plazu je bila ta, da je rinil pred seboj ogromno potrtega drevja, ki ga je prinesel iz višjih predelov in ga odložil šele prav v dnu, 10 m od Zagane peči. Slika 2 in 3 kažeta le prav majhen del konca tega plazu.

Opisani štirje plazovi Bobnar, Žmavčarji, Gamzov skret in pod Kokrskim sedlom so največji, ki so izpolnjevali konec Bistriške doline; bilo pa je še več drugih, ki so se s temi spajali. Posebno plazova iz Malega in Velikega Hudega grabna sta se s konci stikala s plazom izpod Skute.

Jasno je, da silovite množine niso naenkrat pridrvele v dolino, ampak da so bila končišča teh plazov le orjaški stožec mnogoterih plazov, ki so drveli z višav po hudem sneženju in v toplih dnevih v dno doline. Treba je bilo gledati samo Bobnarja ob kakem ugodnem dnevu, pa si videl, kako se je vsakih nekaj minut zakadilo in zagr-

Sl. 5. Na koncu plazu pod Žmavčarji. Sneg je še nad 5 m debel. Razdejanje gozda sega do 100 m izven običajne poti plazov. 28. VII. 1951

Foto Pavel Kunaver

melo z Brane dol. Z višjih leg so prihajali plazovi še do začetka poletja, saj so z grebenov visele nad prepaše mestoma orjaške opasti, pod njimi pa so se naletele v viharjih strašne množine snega. Zdi se mi, da so bile najsilnejše opasti na Grintovčevem grebenu, kjer sem cenil eno od njih okoli 10 m daleč visoko nad prepad. Skoraj ravno tako velika je visela na nekem kraju s Kokrskega sedla proti Bistrici. Enako velike sem videl sredi maja samo še na grebenih na desni strani (orografično) Krme. Tudi Kamniško sedlo je molilo orjaške opasti nad Logarsko dolino.

Dne 1. maja sem si ogledal plazove v Klinu pod Kamniškim sedlom. Nad galerijami nad ravno stezo sem našel še štiri plazove, ki so pridrli z Brane kar po gozdu. Kar pomnim, na teh mestih v prejšnjih letih nikoli niso ležali plazovi, vsaj spomladi ne. Plazovi pa, običajno leže v zgodnji pomladi v jarkih med križiščem steze z ježno potjo in Klinom, so letos presegli običajno velikost. Bili so visoko izbočeni, zasuli so pobočje po deset, mestoma do 20 m na vsako stran izven širokega žleba. Zadnji plaz pred Klinom pa je zasul tudi del debri Sedelščka in je vrgel del snega tudi v nasprotno stran, na pobočje Dedca. Pomladanske vode so izjedle vanj predor.

Prava posebnost pa je bil Klinov plaz. Kakor sem pri pastirski koči ugotovil, je pridrvel potem, ko je sneg izgladil vse vdolbine v tleh in zasul ruševje, prav s Sukalnika dol, pobril ves gozd in udrl

Sl. 6. Na koncu plazu Pod Tratami (Gamzov skret pod Skuto). Tod v bližini sta se stikala plaz pod Žmavčarji in plaz izpod Skute. Levo spodaj ostanki snega. 28. VII. 1951

Foto Pavel Kunaver

po jarku pod Brano proti Klinu. Pridružil se mu je še plaz izpod Brane in skupaj sta uničila gozd na levi in desni strani jarka dol do Klina do samega vznožja Malega Dedca. Zanimivo je bilo gledati, kako je plaz zvijal debele, zdrave bukve! Včasih se je zdelo, kakor da bi ovil rjuho. Starejša, bolj krhka debela, je seveda prelomil kakor vžigalice. Klinov plaz je predrl ves gozd in planil v jarek Sedelščka ter ga zasul s stisnjenim snegom in strtim in zmletim drevjem. Izplačalo se je postajati in pregledovati podrobnosti vsega tega razdejanja, ki je tako jasno pričalo o strašnih naravnih silah.

Razen malih gozdnih plazov so ostanki teh plazov ostali še pozno v poletje, pred vsem Klinov plaz, ki se je izpremenil v juliju v led in se pokrnil z blatom in zmletimi ostanki lesa in lubja.

Za končen pregled sneženih razmer v tem predelu Kamniških planin sem se odločil šele konec julija. Žmavčarski plaz je sicer kopnel, a mestoma je bilo snega še do 7 m na debelo. Na pretajanih krajih so zijala velika snežena vrata (sl. 4). Gozd je začel še jasnejše kazati vse razdejanje (slike 5 in 6). Zanimivo pa je bilo videti sredi vsega polomljenega drevja posameznike, ki jim je ledena smrt na neumljiv način prizanesla. Ravno tako strašno, morda še hujše je bilo na torišču plazu izpod Gamzovega skreta. Slika kaže le drobec polomljenih debel že prav na koncu plaz. Dasi je konec julija žgalo

Sl. 7. Snežišče nad Klinom
31. julija 1951

Foto Pavel Kunaver

sonce, je pod kaosom lesa, skal in blata ležal še sneg, ki je više gori izven gozda že oledenel.

Sekire so pele sredi teh podrtij, kajti samo Žmavčarski plaz in njegov sosed pod Gamzovim skretom sta dala 500 m³ uporabnega lesa.

Njihov bližnji sosed, ležeč pod Kokrskim sedlom, se je že zelo skrčil, a bil je od vseh najgrši. Ogromne množine vejevja, debel, tresak, strtega lubja, črnega in rjavega blata ter iz kaosa mestoma srepo v vroči dan zročega snega so tvorile grdo puščavo, ki jo je obdajalo zelenje, kateremu je smrt prizanesla. V tem plazu so pridobili 170 m³ lesa. Premnogo potrtih debel in vejevja pa je obležalo ob strani strmin, ki jih je plaz preletel, in bo polagoma strohnelo.

Pozna flora je bila posebnost teh dni. Šele ko se je sneg začel umikati s pobočij na robovih plazov, so vzcvetele šmarnice, ki jih je bilo konec julija in celo avgusta zelo mnogo ob teh plazovih. Teloh pa je žalostno pogledal v prevroči dan in je hitro zvenel ter se ni lepo razvil v tako nenavadnem letnem času. —

Brano sem izbral za pregled Grintovčeve skupine v dneh od 29. do 31. julija. Samo v kotlini pod pastirsko kočo nad Klinom je ležalo dne 29. julija 7 snežišč, ostankov plazov. Nad pastirsko kočo pa sem naštel še 16 snežišč. Plaz izpod Bab je segel do macesnov nad pastirsko kočo in je prve, manjše, polomil. Od njega je ostalo še 5 snežišč prav nad pastirsko kočo sredi ruševja in gozda (sl. 8). Ob enem izmed njih se je razvila pomladanska flora. A teloh je bil čudno zveržen in utrgani cvet je v dveh urah zvenel, če tudi sem ga imel v senci.

Velikanske izmere je imel za mesec julij Wisjakov plaz pod Sukalnikom. Pa tudi njegov sosed je bil velik in je kazal globoke razpoke. Wisjakov plaz po srednjih zimah niti v maju ne zavzema takega obsega, kaj šele konec meseca julija. Robne zevi so bile sicer zelo široke, a dna ni bilo videti.

Sl. 8. Snežni most na Brani, 30. VII. 1951

Foto Pavel Kunaver

Dne 30. julija sem imel lepo toplo in jasno vreme na vrhu Brane; bližnja pokrajina pod menoj pa ni bila podobna bujnemu poletju v Kamniških planinah. V območju severne strani Mokrice, Dolge njive, Kalškega grebena in Kalške gore sem naštel 54 snežišč. Še bolj zanimivi pa so bili Veliki in Mali podi, podnožje Grintovca, Skute in sosedov. Že Brana sama je presenetila z debelim snežiščem na položnem južnem pobočju pod vrhom. Posebnost v njem so bili razni predori, ki jih je izdolbla voda (sl. 9). Grintovec je bil bolj majski kakor poletni, saj je značilni jarek z vrha dol imel še nepretrgan sneg, ogromno snežišče je pokrivalo njegovo vzhodno podnožje. Pod Dolgo steno je bilo še vse pomladansko (sl. 10). Ravno tako je bilo pod Skuto; vsega pa sem v območju Grintovca, Skute, Rinke in Turske gore naštel z vrha Brane 143 snežišč (sl. 11). Seveda, niso se videla mala snežišča, skrita v manjših vrtačah in kotličih, ki tako na gosto pokrivajo Pode.

Poseben prizor so nudila ta snežišča s tem, da so se hlapi, ki jih je dovajal iz doline navzgor plazeči se zračni tok, sproti zgoščevali v silno tanke, prosojne meglice nad snežišči. Čakal sem več ur, da sem ujel priliko za fotografiranje, ko so se meglice za kratek čas razpršile. Šele proti poldnevu se je svet nad Podi toliko ogrel, da je kondenzacija hlapov nad snežišči prenehala. —

Sl. 9. Grintovec in
snežišče na Brani

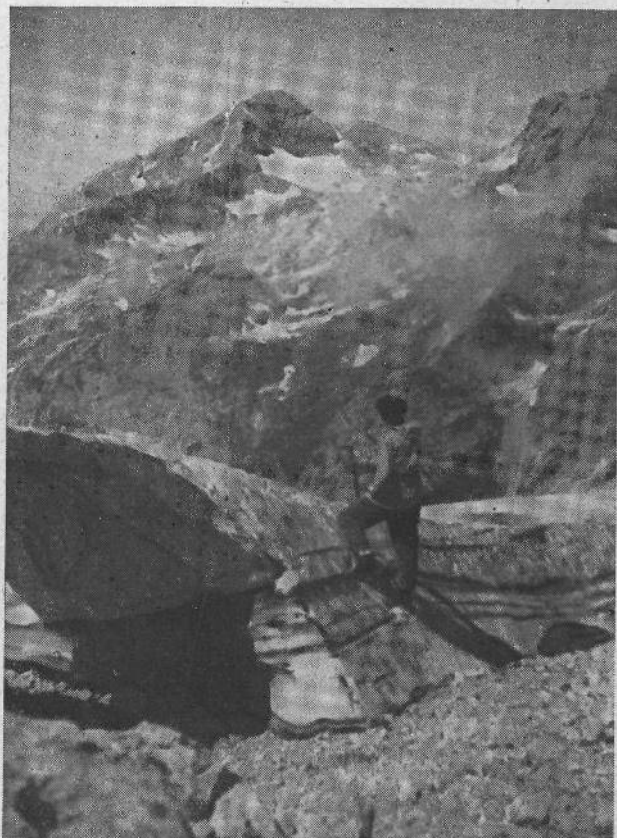

Foto Pavel Kunaver

Izredne razmere so vladale tudi na Okrešlju. Ogledoval sem ga s snežišča, ki je — 30. julija — še vedno zelo debelo in obsežno ležalo ob križišču poti na Brano in na Okrešelj.

V Mrzlem dolu je ležalo eno nepretrgano snežišče od Savinjskega sedla do stopnje nad Okrešljem. Na pobočjih je bilo še devet drugih snežišč. Plaz pod Rinko: zahodni del je segal od sten Rinke prav do podnožja Mrzle gore, kjer se je spajal z glavnim Mrzlogorskim plazom. Nehal se je nekako 300 m pred domom na Okrešlju. Vzhodni del plazu je pokrival vse vznožje stene; spodnji rob je bil raztrgan; na enem delu pretrgani plaz se je s spodnjim koncem spajal z Mrzlogorskim plazom.

Plaz izpod žleba Turske gore je bil na nekaterih mestih pretrgan in je z najnižjim delom v jarku segal do okoli 200 m pred domom.

Plaz izpod sten Turske gore je segal skoraj nepretrgoma prav do vznožja strmega kogla nad domom. Glavni del plazu pod Brano sega daleč proti dolini po znanem jarku — del tega plazu je ležal

Sl. 10. Snežišča na Velikih in Malih podih pod Grintovcem in Skuto.
30. VII. 1951. Manjša snežišča v kotličih in vrtačah se ne vidijo

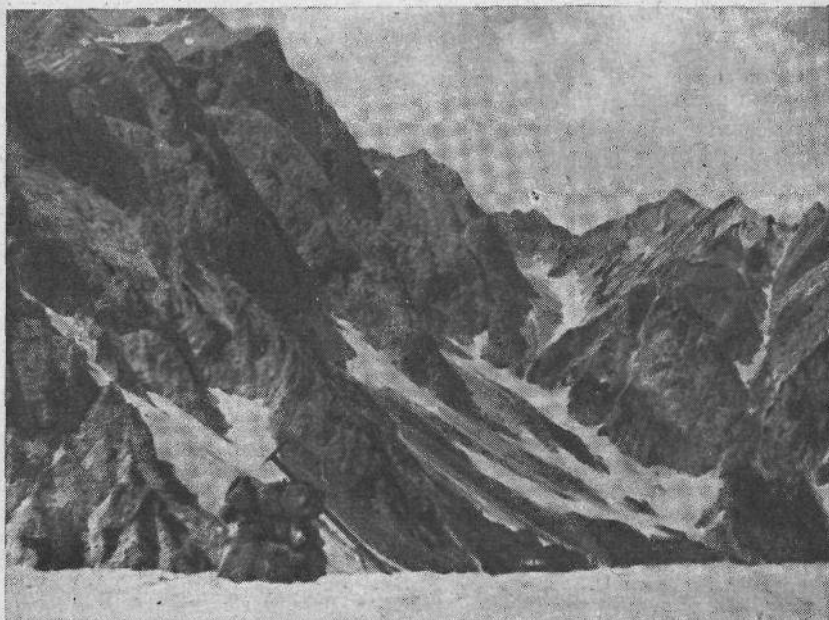
Foto Pavel Kunaver

še med ruševjem pod Koglom nad domom. Vezal se je s Kotliškim plazom. Ta se je začel pri škrbini in je združen s plazom izpod Brane segal nepretrgano do konca šije Turske gore. Po presledku ca 40 m se je zopet nadaljeval po jarku malone prav do konca, do višine, v kateri na nasprotni strani izvira Rinka. Gotovo je pomladi grmel preko stene v samo Logarsko dolino.

Trije veliki plazovi so pokrivali podnožje Mrzle gore; posebno velik je bil plaz pod Hudim praskom. Sicer pa je bilo na jugovzhodni strani Mrzle gore še 10 drugih plazov. Dolgi jarek na jugovzhodni strani Mrzle gore je bil od vrha škrbine malone do Okrešlja še ves zasut s snegom. Prav pomladne razmere!*

* Z avtorjevim dovoljenjem dostavilo uredništvo.

Snegovi so bili v letošnji zimi na solčavski strani izredno izdatni. Neka-tera snežišča, ki so prejšnja leta v juliju skopnela, so letos počakala novih snegov v oktobru in novembru jeseni l. 1951. Znane so mi razmere v Robanovem kotu in v Logarski dolini, medtem ko mi dostop v Matkov kot ni bil mogoč. V Robanovem kotu so plazovi s Strelovca, Lucjana in s Krofičke prigrameli prav do pota, ki drži od Rogovilca v Kot in na Moličko peč. Razume se, da so povzročili razdejanje v bukovem in smrekovem gozdu, oni s Knezove planine pa je pogrnil s seboj tudi travnato rušo. Sredi junija je ležal sneg po vsem grebenu od Krofičke do Icmnikove planine in Rklove peči. Nepretrgano snežišče je segalo s Strelovca globoko doli v macesnove gozdove še pod Poklovico na

Sl. 11. S plazovi zasuti Okrešelj in Mrzli dol. V ospredju snežišče na Jermanovih Vratih. 30. VII. 1951

Foto Pavel Kunaver

Nekaj dni nato, že v avgustu, sem bil na Kočni. Velika kotanja pod Dolsko škrbino med Kočno in Grintovcem je bila tako zatrpna s snegom, da je le nekaj skal gledalo iz njega, strma snežišča pa so ležala visoko pod vrhnjimi stenami Grintovca in Kočne, tako da je bil prehod na vrhno streho Grintovca posebno na prvega v jutranjih urah, ko je bilo še vse zmrznjeno v višavah, kar neprijeten. Zato je letos po tej poti le malo gornikov prišlo na Grintovec, posebno ker je bila severna stran, nad Vodinami, pokrita z velikanskim snežiščem, večina turistov pa je zaradi razmer v minulih letih, ko je pri nas poleti malone ves sneg izginil z gora, postala brezskrbna in je hodila tudi letos brez cepina in palice v planine. Žal, da tu

pobočju Krofičke. Ostanek napihanega snega v opasti na tem grebenu v višini od 1200 do 1600 m je bil še vedno več metrov globok. Plaz pod Jeruzalami v koncu Kota je ostal skozi vse poletje, njegovi ostanki so obležali tudi v gozdu pod slapom. Ta gozd je plaz dobesedno izbrisal v februarju leta 1951. V severo-vzhodni steni Ojstrice je bilo sredi avgusta 22 velikih snežišč, ki so segali v dno vseh grap, stekajočih se v korito Bistrice. Na Korošici, na Koroškem vrhu, na Deski, proti Belski in Poljski planini je po neštevilnih vrtačah ostal sneg do srede avgusta. Očem nevajenih turistov z ljubljanske in solčavske strani skrito Vodotočno jezero pod Desko je letos spet krasilo koroško pokrajino — v nedavnih sušnih letih je namreč jezero usahnilo. Na zaznamovani poti iz Robanovega kota na Korošico si do Moličke peči v grapi, ki se začanja v

težke nesreče, ki so se zgodile na teh snežiščih, to večino ni izmodrila. —

Ena lastovica še ne prinese pomladi in ena izredna zima še ne pomeni dolgotrajnega preokreta v podnebju. Zato bodo šele prihodnja leta pokazala, ali se je res kaj izpremenilo. Ko to pišem v začetku novembra 1951 je sneg zopet globoko pobelil gore; še več, novice z gora pripovedujejo že o rastoči debelini snežene odeje na nekaterih krajih. Naj bi nova zima ne zahtevala novih žrtev! Sneg pa naj ne bi bil samo v zabavo smučarskim množicam, ampak naj bi z razmerami vred, v katerih nastaja, postal zanimiv študij nekoliko večje množice resnejših planincev! —

Zvižgovcu pod Velikim vrhom, naštel pet velikanskih snežišč. Sneg v vrhu Zvižgovca je vztrajal do konca julija. Sredi avgusta so bila snežišča v osojnih legah na Petkovih njivah in ostanek opasti na grebenu med Glavo in Zeleniškim Špicami. Na poti iz Luč proti Vodolam in Čmerikovcu so se v tej zimi spuščali plazovi tam, kjer se jih doslej sploh nismo bali. Tako je v začetku januarja izredno obsežen plaz zasul grapo, ki zavije iz Vodol v smeri proti Inkretu, ki se je drži markirana pot. Izkazalo se je, da sta pri taki množini snegov obe pobočji nad grapo plazoviti, kar pomeni, da bi bilo plazu težko uiti, tudi če bi se turist držal dna grape. Sredi julija so bile ob tej poti prave spomladanske razmere.

V Logarski dolini je kakor vedno ostal do nove zime plaz Pod Podami, le da je bil daljši in širši, tako da je dobro služil celjskim smučarjem za poletni trening. Plaz sega prav v dolino do 900 m nadm. višine. Skopnel je menda le leta 1944, ker so ga Nemci razkopali z granatami. Služil jim je namreč za tarče pri manevrih. V tem območju sem 19. novembra 1951 videl že sveže plazove na stari plaz. Imel sem priložnost opazovati v februarju, marcu, aprilu in maju leta 1951, kako so drveli plazovi z vrha stene Planjave po vseh grapah in grmadili plast na plast na plaznicah pod steno. Ni čuda, če so jeziki plaznic segli prav do poti, ki drži na Okrešelj. Junija je ležal sneg po vsem bukovem gozdu na poti, ki drži skozi Grlo do slapa Rinke. Pač pa letos razmeroma ni bil velik plaz, ki pridrvi iz Ogradca spod Jermanovih vrat. Ta je menda leta 1909 podrl debele bukve ob poti na Okrešelj. Ob poti skozi Grlo sem v avgustu videl še štiri razsežna snežišča, enega prav v dnu Grla. Rjavčki vrh je bil do konca julija okrašen z belimi lisami Za Rjavci, na Spodnji in Zgornji Planinšči, pod Pavelnovim Koglom in na Vrdcah pod Škarjami. 30. julija bi bili prav lahko še priredili Herletov smuk pod Škarjami na isti progi kakor 10. junija 1950. Ni čuda, če je slap Sušica krasil dolino prav do avgusta. Tudi nižja slapova Iroveň in Palnik sta imela letos vode na pretek. Snežišča pod Ojstrico po navadi skopne do konca julija, če ne prej. Letos so ostala obenem z velikim snežnim opasom v spodnjem delu stene, kjer se vstopa v Herletovo in Ogrinovo smer. Krofička je konec julija še imela snežišča na Utah, na Zadnji zelenici in na Travniki. Mrzla gora je obdržala sneg vse poletje na Kamniti zelenici, v avgustu je ležal še na Širokih peskih, na Drčah, na Danah, pod Brložnim sedlom in v Jamah. Nič ni čudnega, če so grape (Brložnica, z Rjave peči in Savinjska) napajale strugo v dnu doline tako, da se vođa ni izgubljala v pesku, marveč še v avgustu budila s svojim šumljanjem Logarski kot (pri Kavarni oz. Karavli).

V Matkovem kotu je v avgustu ležal sneg še v Korenu, kar ljudje ne pomnijo (povedal Logarski Janez). V Škafu je letos poleti ležal 60 m debel sneg. Merili so solčavski fantje.

PRED ŠTIRIDESETIMI LETI NA GOLICI IN KREDARICI

1. Kako sem se zavaroval, da ne bi zmrznil

»Na Golico gremo, pa četudi bo snega čez glavo in bodo od mraza skale pokale!«, tako smo sklenili o božičnih praznikih leta 1911 trije dijaki pravniki: Stanko Lapajne, Bogdan Žužek in pisec teh spominov. »Seveda ne smemo ozebsti, da se naši manj pogumni tovariši ne bodo mogli iz nas norčevati.«

Takrat pred 40 leti zimska turistika še ni bila tako v navadi kot je sedaj. Kdor je pozimi štorkljal po mestnem tlaku z nahrbtnikom in cepinom, je ujel marsikak pomilovalen in zasmehljiv pogled. Le redki gorniki (takrat so jih imenovali turiste, planince ali hribolazce), so se kdaj splašili dalje nego na Šmarno goro ali na Katarino. V gore so pa hodili tudi pozimi razen planinskega starešine Janka Mlakarja, ožjih tovarišev Piparjev in nekaterih drugih zlasti še »Drenovci«. Turistovski klub »Dren« je bil ožja družba nekaterih članov »Slovenskega planinskega društva«, pogumnih in idealnih ljubiteljev gora. Ti so trdili, da je pozimi v gorah še mnogo lepše nego poleti. Propagirali so zimski obisk gora tudi s predavanji in skioptičnimi slikami. »Dren« je bil nekak predhodnik turistovskega kluba »Skale« in poznejših alpinistov. Njegovi glavni člani so bili Rudolf Badjura, Bogumil Brinšek, dr. Josip Cerk, Kovač, Jože in Pavel Kunaver, Mihler in Žane Tavčar. Splošno so veljali za divje turiste in pri mnogih tudi za »norce, ki se jim ne smili lastno življenje«.

Pozimi leta 1910 je bilo že več obiskov v gorah. »Izletniki« pa niso bili vedno pravilno oblečeni in opremljeni; na Kredarici je pa nekoč pritisnil celo neobičajno hud mraz menda 32 stopinj, tako da je več udeležencev občutilo neprijetne posledice. Nekaterim so ozebli prsti na rokah ali nogah, tako da so morali ti zadnji hoditi še dolgo potem namesto v čevljih v copatah in so jih dražili s »planinskimi copatarji«. Eden izmed obiskovalcev Kredarice je menda postavil premočene čevlje preblizu ognja in so mu vskočili tako, da jih nika-kor ni mogel več spraviti na noge. Če mu ne bi bil našel gorski vodnik, ki je družbo vodil, lesenih cokel, bi bil moral bos v dolino. Tako je srečno prišel doli, a dobršen del po podhrbtišču, ker cokle niso bile nakovane in mu je po zmrzlem snegu tako drselo, da je bil venomer na hlačah. Nekomu od druge družbe so tovariši nagajali, da ga bodo prodali za reklamo za Penkala-nalivna peresa, ker mu je grozoviti mraz eno uho tako prizadel, da je zaleglo za pol glave. Tudi nekateri nosovi so dobili svoj delež, tako da so brez cvička vzcveteli, čim so prišli na toplo. »Drenovcem« so pa nagajali, da morajo zato vsako zimo na Kredarico, da poiščejo tisti kos jezika, ki so ga gori pustili. Eden izmed njih je bil namreč kljub strašnemu mrazu tako

žejen, da se ni mogel premagati in je s cepinom zajel nekaj snega ter ga hotel polizati, a mu je v hipu jezik primrznil na cepin in ga je moral eno porcijo kar izpljuniti.

Mi smo bili po teh nezgodah opozorjeni in smo se na moč potrudili, da ne postanemo sotrpini teh slavnih zimskih invalidov. Da sem se proti zmrznjenju tudi jaz vestno zavaroval, naj priča sledeči seznam moje garderobe: perilo Jägrovo volneno, ki je tedaj veljalo za najbolj higiensko (pozneje ga nisem mogel niti več videti in sem ga dal predelati za večmetrski ovoj za okoli pasu, če bi koga od družine čreva bolela), pod volneno srajco mrežasta majica in sokolska telovadna majica (proti potu), debel volnen sviter, obleka iz lodna, pelerina, kučma za čez ušesa, dva para volnenih palčnikov (tretji par pa še v nahrbtniku za rezervno), dva para volnenih nogavic (in dva para v nahrbtniku), debele volnene dokolenke in gamaše. Posebno z gamašami sem se postavil in vzbujal občudovanje tovarišev in vseh očividcev. Bile so živomodne in lastnina c. in kr. (cesarskega in kraljevega) avstroogrskega vojnega erarja. Moj mlajši brat Ciril je moral namreč tisto leto služiti kot enoletni prostovoljec pri zloglasnem c. in kr. pešpolku št. 27 (»Leopold II., kralj Belgijcev«, ki pa bržčas ni vedel, kako priljubljeni so soldatje z njegovim imenom pri Slovencih, seveda kolikor Slovenci sami niso bili prisiljeni tu služiti). To je bil tisti polk Gornjih Štajercev, ki se je bil »proslavil« dne 20. septembra leta 1908 ob priliki znanih septembrskih dogodkov v Ljubljani, ko so bile demonstracije proti Nemcem kot odgovor na napad Nemcev in nemčurjev v Ptujju ob skupščini Ciril-Metodove družbe in sta bila ob demonstraciji ustreljena Lunder in Adamič ter je bilo mnogo demonstrantov ranjenih. Te gamaše mi je bratec naravnost vsilil, a sem mu bil pozneje zelo hvaležen zanje, ker so mi izvrstno služile. K sreči jih tiste dni c. in kr. vojska ni potrebovala, ker sicer bratu ne bi bila odšla zamrežena okenca.

Najbolj potrebni sestavni del moje opreme je bila pa vreča za krompir, ki jo je morala žrtvovati in razparati moja mama, akoravno je nekaj časa jokala, da mi ne bo sama šivala mrtvaške srajce. Vedel sem namreč, da so nekaterih našim predhodnikom prejšnjo zimo noge ozeble zato, ker se je sneg tajal neposredno na čevljih in odvezemal nogam vso toploto, tako da so bili čevlji vsi premočeni in so potem zmrznili, noge ali prsti pa tudi. Zato sem si gojzerice, zavarovane že z gamašami, omotal še z vrečevino, in sicer tudi spodaj čez podplate. Sneg zato ni prišel do čevljev in ti so ostali suhi, tako da nisem imel z nogami nikakih težav (če le ob poznejši turi pod Triglav ne bi bile tako trudne!).

Namesto, da bi moral v lekarno (ali morda tudi v bolnišnico) šele po izletu, sem si dal napraviti v lekarni že prej pošten lonček maže zoper ozeblino. Preden sem si obul nogavice, sem si noge na debelo namazal in natrl, potem pa še roke in ves obraz, zlasti še ušesa in nos. Okoli mene je dobro dišalo po zajčji masti, pomagalo je pa.

Za hrano smo imeli s seboj največ slanine in mesa, kar je veljalo za najkrepkejšo hrano. Bolje bi bilo več močnatih jedi, med drugim sladkorja in čokolade, a smo se bali najbolj mraza in smo bili mnenja, da ga bomo z mastjo najboljše preganjali. Prav so nam prišle posebno limone in pomaranče.

2. Nesprejet obisk v domu planinskega očaka Kadilnika

»Še pred Novim letom moramo biti na vrhu Golice!« smo rekli in se domenili, da odidemo dne 29. decembra l. 1911 z jutranjim vlakom; če bi kdo morda zamudil, ga ne bomo čakali in naj pride kar za nami, tako da nas bo videl vsaj nazaj grede. No, pa smo bili vsi trije še mnogo pred vlakom na postaji. Bilo je zelo mrzlo, a zvezde so obetale lep dan.

V vlakom smo pred Jesenicami še dobro založili, da bodo nahrbtniki lažji in da se ne bo treba zaradi želodcev ustavljati, dokler ne pridemo na vrh. Na Jesenicah seveda razen nas ni izstopil noben turist, še manj pa smučar, ki so bili tedaj sploh še silno redki. Seveda so Jeseničani gledali za nami, ko smo jo mahali skozi njihov trg (mesta takrat še niso imeli) z nabitimi nahrbtniki in cepini.

Že čez četrto uro, ko se je začel pot dvigati proti Sv. Križu, sem začel čutiti svojo preskrbno obleko. Prav nič nam ni bilo mraz, zlasti še ko je začelo sonce prijazno prigrevati. Ko smo prišli do Prihodov, je bilo že prijetno toplo. Vsa pot od Jesenic do Sv. Križa je bila dobro zvožena in gladka, tako da se je prav dobro in lahko hodilo. V Planini smo se ustavili le toliko, da smo dobili pri Kopačarju ključ od Kadilnikove kočice na vrhu Golice. Dali so nam ga takoj prav radi; saj sem se izkazal za člana Slovenskega planinskega društva. To članstvo je bilo za dijakke zelo poceni. V tistih časih, ko še nihče ni verjel, da bo sploh še kdaj lahko prišlo do vojne, razvrednotenja denarja in draginje, so ostali člani plačevali po 5 avstrijskih kron članarine na leto, za kar so dobivali tudi »Planinski vestnik« brezplačno. Za dijakke pa je stala naročnina na »Planinski vestnik« le 3 K in so dobili povrh še dijaško izkaznico.

Oboroženi s ključem smo pogumno nadaljevali pot. Do mostu pred Karlovim rovom smo po ravnini lahko hodili, prav tako potem navkreber skozi gozd, kjer sneg še ni bil preglobok. Huje je bilo pa, ko smo prišli na odprt svet »Na peskih«. Sneg je postajal globok in mehak. Če bi trdil, da smo se vdirali do pasu, bi pretiraval; res je pa, da smo bili dostikrat čez kolena v snegu, kar je bilo tudi kar zadosti. Težko je bilo vlačiti noge globoko iz snežnega objema in gaziti naprej v strmino, ko se je sneg sproti posipal. Pravzaprav sva morala gaziti sneg le midva s Stankom, ker je bil Bogdan srečen lastnik krpelj, ki si jih je bil že kmalu privezal, in se je norčeval iz naju, ki nisva bila tako previdna ter sva morala v potu svojih obrazov sopihati za njm. Resnici na ljubo moram priznati, da se je Bogdan resno potrudil, da bi nama pot kolikor mogoče utrdil in olajšal, a sva vkljub temu svoje noge pod kolenom videla vedno le takrat, ko sva jih izvlekla

iz snega. Nekoliko smo se oddahnili, ko smo prišli do spodnje koče pod Golico. Za kratek čas smo se obrnili, da smo občudovali lepoto naše Gorenjske, ki je ležala pred nami v sončnem žaru in v vsej svoji čisti krasoti. Tudi želodci bi bili imeli že radi svoj užitek, a smo jih potolažili, da se jim bomo na vrhu še bolje oddolžili.

Od spodnje koče navzgor je bil sneg nekoliko časa še težak, a kolikor bolj smo se bližali sedlu med Veliko Golico in Krvavko, bolj trd je postajal. Midva s Stankom sva vedno laže hodila, Bogdanu je začelo pa na krpljih izpodrsavati. Sedaj je prišla nanj vrsta, da naju je zamenjal v potenju, in pošteno sva si ga privoščila. »Vidiš, kdor se zadnji smeje, je na boljšem! Če bi bil pustil svoja rešeta doma, bi lahko vtaknil cepin pod pazduho in šel na promenado kot midva, sedaj moraš pa z njim kavšati po snegu in vleči za seboj svoje slabo podkovane cepeli.«

Bogdan se pa nikakor ni hotel vdati in je dokazal, da se možak znajde v še tako težavnem položaju. Saj težko je šlo pravzaprav le do sedla in še malo dalje, potem je bilo pa bolje, ko smo prišli na greben in je postajala pot bolj položna. Na sedlu je bil velikanski zamet in pihalo je od vseh strani, tako da smo si začeli oblačiti svitre in suknjiče, ki smo jih bili med potjo odlagali drugega za drugim. Kar prav nam je prišlo, da se nam v tem pišu ni bilo treba na sedlu ustavljati zaradi razgleda, ker je bila Koroška vsa v megli in oblakih. Na grebenu smo občudovali lepe snežene strehe, opasti, zamete in razne druge risarije vetra na snežni površini. Skrbno smo se ogibali roba grebena, da se ne bi s kako snežno streho zapeljali na Koroško. V mrzlem vetru so nam kar roke otrpevale in veselili smo se, kako bomo v koči zakurili, pristavili čaj in se z njim pogreli, obenem pa tudi želelcem dali njihovo pravico.

Žal je prišlo pa vse drugače. Ko smo prišli do Kadilnikove koče, smo presenečeni opazili, da nam ključa ni treba, ker so bila vrata za dober pedenj odprta, v prostoru med zunanji in notranji vrati pa velikanski kup snega, visok najmanj dva metra. Ključavnica pa ni bila pokvarjena in v koči ni ničesar manjkalo, vsaj kolikor se je videlo, tako da še danes ne vem, ali je bil odprl vrata vihar ali pa jih je bil pozabil zadnji obiskovalec dobro zakleniti.

Videli smo takoj, da s čajem in počitkom ne bo nič, ker bo precej dela, če hočemo spraviti kočo v red, predpisan po pravilih SPD. Pometali smo torej nahrbtnike pred kočo po tleh in se najprej vsi premrli na vetru za silo okrepčali. Od mraza smo imeli tako otrple prste, da smo komaj razvezali nahrbtnike in se mi je izmuznila edina pomaranča, ki sem jo še imel, izpod prstov in se zakotrljala po pobočju navzdol proti Jesenicam. Upam, da je ostala čez zimo konservirana in je spomladi teknila kakemu pastirčku ali vsaj backu, če se je spoznal na take poslastice.

Tudi Bogdan je imel prste precej trde, kar se je videlo iz tega, kako dolgo je odvezoval svoje krplje. Vezi so bile namreč najprej premočene, potem so pa pomrznile, tako da je kar prav storil, ko je ostal stanovit in se med potjo ni hotel ukvarjati z odvezavanjem,

kar sva mu bila s Stankom večkrat brez uspeha svetovala. Z razgledovanjem se nismo nič mudili, ker smo si bili našo stran že med potjo ogledali, Koroške pa ni bilo videti. Lotili smo se takoj dela. Ker pa SPD ni postavilo pred kočo lopat in tudi drugega pripravnega orodja nismo imeli, smo morali kidati sneg iz koče le s pomočjo cepinov in rok, tako da je delo trajalo debelo uro. Akoravno je kazal toplomer med vrati 2 stopinji pod ničlo, zunaj je pa pošteno pihalo, smo se pri delu kmalu tako ogreli, da nam je pot lil izpod kučem.

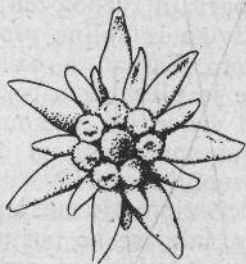
Ko smo sneg izmetali, smo v koči poiskali pečat »Kadilnikova koča na Golici 1836 m«, popečatili razglednice, ki smo jih bili prinesli s seboj, pometli s pelerinami še zadnje ostanke snega iz veže, zaprli notranja vrata, zaloputnili in skrbno zaklenili zunanja in se poslovili: »Pa drugikat, če bo v domu očaka Kadilnika več gostoljubja kakor danes!«

Z nepredvidenim delom, ki je bilo pa seveda dolžnost vsakega planinca, smo se toliko zamudili, da nas je skrbelo, ali ne bomo zamudili vlaka. Čeprav še na pol lačni, strašno žejni in trudni smo jo zato kar moči urno udrli v dolino. Sneg je postajal trši, tako da je bila hoja — pravzaprav tek — navzdol v primeru s hojo navzgor prava igrača in zabava, zlasti še, ker se je večkrat kdo neprostoovoljno podričal po hlačah ali celo po hrbtu. Krplje sedaj niso imele drugega opravka, kot da so z ropotanjem na nahrbtniku dajale takt.

Pri Kopišarju smo oddali ključ in poročilo o stanju koče in odhiteli proti Jesenicam. Medtem ko smo bili potrebovali za hojo navzgor od vlaka do vrha Golice okoli 5 ur, smo bili navzdol grede že v polovičnem času v kolodvorski restavraciji na Jesenicah. Tu smo se naliivali s čajem in pivom, dokler ni prišel vlak, v vlaku smo pa takoj začeli pospravljati iz nahrbtnikov vse, kar je bilo za v usta, in smo bili s tem delom zaposleni prav do Škofje Loke. Šele potem so se nam razvezali jeziki. Do Ljubljane smo si toliko odpočili, da smo še lahko prikrevali na svoje domove, za kako daljšo pot pa ne bi bil več navdušeni.

Še dostikrat smo se pozneje spominjali na to sicer trudapolno, a vendar tako lepo turo. Žal Stanka ni več, ker je med zadnjo svetovno vojno kot interniranec v trpljenju preminul v nemškem taborišču Dachau.

(Dalje prihodnjič)

Stazika Černič:

SEPTEMBRSKI DNEVI

Davno, že davno sem sklenila, da jo nekoč mahnem za nekaj dni v primorske hribe, ki so me privlačevali s posebnim mikom nepoznanih mi krajev. Nekoč v razgovoru, ko sva si z Alekso zaupali svoje skrite hribovske želje, sva z veseljem ugotovili, da so njene in moje pravzaprav precej iste — pa sva sklenili, da jo mahneva skupaj.

Dolgo je že tega. Ko pa se je s tihimi koraki spet bližala jesen, ko v severne plati že skoro ni več posijalo sonce, se je v meni zopet prebudila skrita želja: zapuščena pota v toplem jesenskem soncu, posedanje ob skritih gorskih jezercih, popotovanje po krajih, ki jih še ne poznam.

Vse to je združeval načrt, ki je zrasel kar nekam sam od sebe: čez Luknjo v Trento, pod prepadnimi stenami Vršaca in pod Kanjavcem, pa mimo Triglavskih jezer na Komno, potem pod Bogatinom na Krnsko jezero, na Krn, pa zopet v Trento in po dolini Soče vse do Sv. Lucije.

Nedeljsko jutro je poslalo mokre, sive megle prav pred kočo. Pa se v takem vremenu sploh izplača kam na pot? O se, saj sonce bo! Kot da ga slutimo nad meglami, s tako lahkim srcem smo se odpravile na pot. Še Meta se nama je pridružila, in v troje smo se počasi dvigale proti Luknji.

Skupaj z nami se je dvigala tudi megla in ko smo se z Luknje spustile proti Trenti, je megla ostala za nami, med kopami prosojno belih oblakov pa se nam je smejalo čudovito modro jesensko nebo.

Kako mehki so sončni žarki v pozni jeseni, kako sinje je nebo! Nikjer žive duše, brezmejen mir počiva med dolino in vrhovi. Mislim, da je ni slikarjeve roke, ki bi ji uspelo pričarati na platno te mehke obrise pastelnih barv in razpoloženje, ki diha iz njih.

Lepa je pot, ki se dviga iz doline proti sedlu med Kanjavcem in Trentarskim Ozebnikom. Zaman se ozira oko za prehodi v prepadni steni Vršaca, ki se je plezalčeva roka menda še ni dotaknila; pred gladkim zidom pod vrhom se celo misel ustavi. Ko pa te pot privede na sedlo, se svet spremeni: na desno se dvigajo položna pobočja Trentarskega Ozebnika, na levo drži naša pot med razdrapanim, golim kraškim pečevjem tja nekam proti Kanjavcu.

Nestrpno smo čakale, kdaj se bo pot prevalila proti Dolini Triglavskih jezer. Ko pa smo pod seboj zagledale prvo jezerce, smo bile bogato poplačane za ves trud: po robu teman, v sredini pa

smaragdno zelen dragulj leži ves sam sredi skal. Nepozabne mi bodo ostale opoldanske ure, ki smo jih prebile na njegovi sončni obali.

Ko smo nadaljevale pot mimo ostalih jezerc, se je sonce samo že skrilo za Lepimi Špicami, ogromen rdeč odlom v steni Tičarice pa je žarel kot živ ogenj. Potem pa so barve v steni prehajale preko vseh odtenkov rdeče in oranžne, dokler jih niso prelili temnejši, zamolklo vijoličasti toni in v njih je svetloba počasi ugasnila. Mrak in hlad je že bil, ko nas je koča pri Triglavskih jezerih sprejela v svoje toplo okrilje.

Kaj je ponoči zapadel sneg? Kaj še! Le slana je z velikimi kristali prekrila drevje in travo, da je pod nogami kar šelestelo. Oster mraz in nebo brez oblaka — pravo zimsko jutro! Vzhajajoče sonce pa je kmalu stopilo slano, popilo meglo nad Bohinjskim jezerom, ki smo ga občudovale s Komne, in ko smo se s Planine na Kraju dvigale proti Bogatinskemu sedlu, nas je že kar pošteno grelo v hrbte. Na sedlu se nismo zadrževale; hitele smo navzdol, v radostnem pričakovanju, da se osvežimo ob Krnskem jezeru.

Evo ga! Tipično ledeniško jezero; tu se je moral nekoč končavati krnski ledenik in edino z ene strani se k vodi spušča položno prodišče. Z ostalih treh strani je jezero kot zagrajeno; na vzhodu in zahodu se strmo iz njega dvigajo pobočja Krnovih sosedov, le na severu je tik ob jezeru mehka zelena trava, za njo pa nižji greben. Kako globoko je jezero in kako temno; v senci skoro črno, kjer pa se kopljejo v njem sončni žarki, je kot temnozelen mehak baržun.

Po načrtu bi morale sedajle kar mimo jezera naravnost na Krn, potem pa nazaj in skozi dolino Lepene v Sočo, kjer bi prespale. Načrt je načrt — toda ali bi ne bil greh, zapustiti sončno obalo gorskega jezera in sredi opoldanske vročine riniti po morju kraškega kamenja na vrh Krna? Saj bi se nam v tej pripeki za vedno zameril! — Spomnila sem se, kako čudovit razgled sem imela pred letom dni, v prav takem jesenskem dnevu, ob sončnem vzhodu z vrha Triglava. Kaj ko bi si letos privoščile sončni vzhod na vrhu njegovega primorskega sosedu? Edinstven mora biti z njega pogled na Primorsko!

Vse res — toda z jezera na Krn mora biti še kake dve uri hoda, sonce pa vzhaja le malo pred šesto. In kam naj se vtaknemo čez noč? Vprašanje je bilo resno, saj smo se še dobro spominjale slane in ostrega mraza zjutraj pri Triglavskih jezerih. Razen ostankov italijanskega kasarniškega naselja pod Bogatinskim sedlom in zapuščenega hleva tik pred jezerom nismo srečale ničesar, kar bi nam moglo nuditi vsaj malo zavetja v mrzli noči. Staja je obetala vse preje kot prijetno noč — toda želja za doživetjem je bila večja in sklenile smo, da ostanemo.

Vrnile smo se k obali in polegile v travo, pred nami pa je v soncu blestelo tajinstveno, brezdanje jezero. Res — ne vidiš mu dna. Le dober meter od brega še slutiš zemljo pod vodno gladino, potem pa vidiš le še nemiren trepet temnih zrcalnih odsevov.

Tu pred nami leži jezero, vsenaokoli pa kot da je iz njegovih bregov visoko vzkipelo skalnato morje in ustvarilo venec gora. Skal-

nato morje pa je vzkipelo še enkrat; en sam val se je dvignil visoko nad drugega in na obzorju so se zarisali obrisi vrha Krna. Kako gospodujejo stoji njegovo ostro zasekano teme sredi širokega morja razdrapanih kraških pečin! Ni to lepota, kot smo je vajeni v naših Julijcih, tam kje v Martuljku, v Vratih, v Tamarju — v teh oblikah je nekaj povsem svojškega, divje samotnega, edinstvenega. Spominjajo me na impozantnost Olimpa, ki se ves sam sredi gole ravnine vzpenja proti nebu.

Sonce je pripekalo vedno bolj in z mehke trave smo se kaj kmalu preselile bliže k vodi. Kdo bi verjel, da to skriynostno in samotno jezero ni mrtvo — in vendar oživlja njegovo obalo nešteto drobnih ribic, ki so menda pozabile na človekovo pokvarjenost in zlobo. Prav nič boječe niso; če jim pomoliš prst v vodo, se zberejo okoli njega, ga začudeno ogledujejo in »pokušajo«; če jim namečeš drobtin, se v celih tropih pulijo zanje in prav nič niso užaljene, če jih za kratek čas kar v prgišču potegneš iz jezera na suho. Čudovito življenje, igrivo in brezskrbno!

Tudi smo za kratek čas pozabile na svet in na dolino. Ali so to res zadnji dnevi septembra? In če bi se človek kljub temu okopal? Ta misel nas je kmalu premamila; še instinktiven pogled okoli sebe in že so tri Eve zaplavale v kristalno čisto vodo samotnega gorskega jezera.

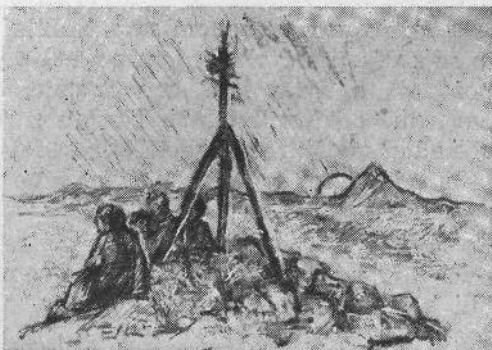
Voda in sonce, samota in občutek, da je vsa ta lepota samo za nas, saj na vsej dolgi poti nismo srečale žive duše — vse to nam je bogato izpolnilo ono čudovito popoldne. V trenutku pa, ko se je še visoko sonce skrilo za vrhom sosednjega hriba, je iz jezera, ki je vse popoldne tako toplo bleščalo, dahnil hlad. Hitro smo se oblekle in stekle ob obali, da se ugrejemo.

Na nasprotnem bregu se belo prodišče položno spušča izpod Krnovega masiva k obali. Tu smo spet naletele na markacijo in ker se tod okoli križa mnogo vojaških poti, smo si hotele ogledati vsaj spodnji del naše, da ponoči ne bi zašle.

Že nekajkrat smo se mislile vrniti, pa smo le še stikale dalje. Hipoma pa se je pred nami tako nenadoma odprla velika, skoro popolnoma ravna krnica, da smo kar ostrmele. Takšno presenečenje torej hrani Krn redkim obiskovalcem svojega kraljestva! Kot oaza sredi puščave se tu popotniku sredi kraških pečin odpre ta čudovita, iz doline neslutena ravnica, prekrita z mehko zeleno preprogo; v njo se od zgoraj zajeda belo prodišče potočka, ki privre iz žive skale, nad celim prizorom pa tam nekje z vrha gospoduje — Krn! Tako nenadno in nepričakovano se nam je odprl ta pogled, da smo za trenutek nemo obstale, potem pa smo razigrano stekle po mehki zeleni travi, da si поблиže ogledamo čudo, ki smo ga pravkar odkrile.

Kaj pa je to? Ali smo sploh še na realnih tleh, ali pa nas je očak Krn postavil v skriti svet svojih pravlic in bajk? Saj tu je hišica, drobna in lična, prav taka, kot jih je pozimi dedek Mraz postavil ljubljanskim otrokom na Kongresnem trgu. In zraven nje druga, pa tretja, četrta Saj to je pravo palčkovo selo! — Svojim

očem nismo mogle verjeti, pohitele smo k hišicam in potrcale na vrata. Ne, nihče se ni odzval; toda nobena vrata niso ostala zaprta. V tej hišici smo našle klop, v oni polena, v tretji pa sveže, dehteče seno. Le kdo nam je vse to pripravil?

Da, bilo je kot v pravljici..... In vendar je bilo res. Na ravnici, ki smo jo tako nepričakovano odkrile na naši poti, je poleti planina, kjer se pasejo ovce, v drobnih hišicah, obitih in prekritih s pločevino, pa delajo sir in hranijo krmo. Vse je tako majhno in čisto — hišice pospravljene, prostor med njimi skrbno počiščen in pometen, da oko nehote išče palčke gospodarje, ki so vse to uredili. In vendar ni tu nikogar: nocoj bomo torej gospodarile me.

Pohitele smo nazaj k jezeru in se vrnile z vso svojo opremo. Sredi vasice smo si zakurile ogenj in posedle okoli njega, topli odsevi plamena pa so se lovili po pročeljih naših majhnih hišic; ob dobri večerji in prijetnem pomenku nam je čas vse prehitro minul. Vsaj nekaj ur spanja si je bilo treba privoščiti, zato smo prav kmalu zagrnille ogenj in se zakopale v mehko seno.

Zaspala sem. Iz najslajšega sna pa me je nenadoma prebudil preplašen krik. Kaj se je vendar zgodilo? Ali so nas torej palčki s svojo vasico ujeli v past, sedaj nas bodo pa zaprli v temne ječe Krnovega kraljestva? Tiho sem poklicala Meto in Alekso in kar odleglo mi je, ko sta se obe odzvali; ogorčen Aleksin glas pa je pojasnil vzrok preplaha, da ji je velika miš s strešnega trama skočila naravnost na glavo. In ta »miška«, menda vsaj toliko presenečena nad našo pričujočnostjo, kot me nad njeno, je še kar naprej kot brez glave skakala sem in tja. Ni nam torej preostalo drugega, kot da smo poražene zapustile bojišče. Splezale smo iz naše hišice na prosto in zopet zakurile ogenj; prijetna toplota je lezla v kosti in nas še enkrat zazibala v sen. Ura je bila že štiri, ko smo planile pokonci.

Do koder je segal odsvit ognja, ki smo ga zapustile, se nam je zdelo vse toplo, domače, prijetno; ko pa smo stopile iz njegovega kroga, smo z vsakim korakom stopale globlje v noč, temno in samotno. Lepe so noči v gorah, toda nikoli je še nisem doživela take, kot je bila ta. Jemala nam je besedo, tiho, s pobožnostjo v srcih smo druga za drugo stopale po poti navzgor.

Obris grebenov in skal so se komaj opazno začrtavali na globokem ozadju žametno črnega neba. Ne, ni se še danilo; toda sonce, daleč pod obzorjem, je preko črnega baržuna že tkalo rožnato tančico, rahlo kot dih. Izza Krna pa nam je vel naproti vlažen vetrič; njegovo božanje je bilo kot daljni pozdrav z morja.

Skoro pod grebenom smo že bile, ko je izza skale sfrfotal tiček in se z veselim cvrkotanjem pognal pod nebo. To je bil prvi jutranji pozdrav in tedaj šele smo opazile, da se res že dani. Nekdo je neopazno odstranil teman baržun z rožnato tančico vred, obrisi so postali jasnejši, toda vse je bilo sedaj kot brez barve. Minuto zatem je bilo že skoro svetlo in pošteno smo morale pospešiti korak, da nas ne bi sonce prehitelo.

Prišle smo na greben in odprl se nam je pogled na vse strani. Svet pod nogami se je kopal v sivem jutranjem času, vsi obrisi so bili kot zastrti z megleno kopreno. Tudi razpoznati še nisi mogel, svet gora je še spal.

Nad vzhodnimi gorami pa je tedaj že sinil v višino prvi sončni žarek, razlil se je v sivini kot kaplja krvi in rahlo obarval nebo na vzhodu. Kot da padajo vanj nove kaplje, tako je nebo vedno bolj rdelo, zarja se je širila in višala. Za trenutek je vse kot v velikem pričakovanju obstalo; celo veter, ki je divje plesal na grebenu, je za hip umolknil — in tedaj se je izza roba pokazala velika žareča obla; počasi je rasla, dvigala se je pred našimi očmi, že se je osvobodila oklepa in zaplavalala nad obzorjem.

In prebudil nas je gorski svet.

Ugasnila je zarja na vzhodu, nebo okoli žareče oble je postalo jekleno sivo, zato pa so se obarvali grebeni, ki jih je obsijalo sonce. Veter je zopet zaplesal svoj divji čardaš, od nekod so se vzeli tički in kot utripajoče srebrne zvezdice so se poganjali proti nebu. Sončni žarki so tipali okoli sebe, vedno dlje so segali, klicali in budili. Glej, tam se je prebudil Stol, za njim slutiš Kamniške; tu bliže se v rožnatih tančicah dviga Martuljkova skupina. Glej ga, tudi Triglav je že vstal! Drug za drugim se dvigajo in začrtavajo v obzorju znani, tako dragi obrisi — dokler ni pred nami kot na dlani vsa naša širna slovenska zemlja. Od Učke in Snežnika do Viša in Montaža je razlilo sonce svoj jutranji pozdrav, tam daleč za njimi pa že rastejo tudi Visoke Ture in daljni obrisi Dolomitov.

V jasnem jutru je pred našimi očmi rasel ves ta svet. Kaj pa doline? Ne, dolin in ravnin sončni žarki še niso ogreli, niso jih še priklicali k življenju. Globoko pod nami je še megla, tam daleč, tam, kjer bi moralo biti morje, tam se nebo z obzorjem še vedno zliiva v eno samo sivino. Dolgo je trajalo, preden je sonce posrkalo megle iz dolin. Naše oči pa še vedno zaman iščejo morja; tam, kjer bi moralo biti, se v ravnino trdovratno zajedata dva široka meglena jezika. Ali je tisto pod njim morje? Ne, ne — to ni mogoče; toda zakaj ga potem ne vidimo?

Počasi je sonce vendarle popilo tudi one zadnje megle in tam daleč je kot na dlani ležalo — morje. Saj tu sta Kvarnerski in Tržaški zaliv, med njima leži Istra, tam preko pa daljna beneška obala! Ne, tako lepo in jasno nisem še nikoli videla morja z naših gora.

Bilo je edinstveno jutro, kot jih je v človekovem življenju le malo.

Stale smo na vrhu Krna in nismo se mogle naužiti čudovitega pogleda. Veter nas je prepihal do kosti, od mraza smo trepetale — toda kdo bi mislil na vse to! Pred našimi očmi se je porajal svet, vsak trenutek smo odkrile in spoznale kaj novega, pa si človek zaželi, da bi mu to doživetje za vedno ostalo v spominu in v srcu.

Iz soške doline je zvonilo poldne, ko smo šele zapustile vrh. Še eno sončno popoldne smo preživele ob jezeru, potem pa nas je pot vodila skozi Lepeno v vas Sočo, od tam pa drugo jutro po čudovito lepi dolini modro-zelene Soče zopet v mesto, zopet domov.

Ilustrirala Aleksa Ivanc

DA BOMO VARNO HODILI PO NAŠIH GORAH

Planinske koče že davno niso več v stanu sprejeti navala planincev, zato ni nič novega spanje po klopih ali na tleh v jedilnicah. Planinska zveza Slovenije se zelo trudi, da bi napravila planincem bivanje v gorah prijetno. Številne adaptacije in novogradnje planinskih postojank pričajo, da je razumela novo dobo.

Posebno poglavje pri planinstvu pa so gorska pota, saj igrajo pomembno vlogo. Že v dolini si radi delamo pota in bližnjice ter jih oznamujemo z napisi, da ne zaidemo. Še potrebneje pa je to v gorah, kjer je svet nevaren, posebno kadar zaloti gornika neurje ali gosta megla, ko težko sledi stezo.

Tovariš z gora mi je povedal tale dogodek: Šel sem v lepem vremenu iz Krnice čez Kriško steno. Na Križu me je zalotilo neurje, da sem videl le meter pred seboj. Namenil sem se v Trento. Prepričan sem bil, da sem na pravi poti. Hodil sem nekaj ur. Nisem se pa mogel načuditi, ko sem stal na pragu Aljaževega doma, namesto v Zadnjici.

Sam sem doživel naslednji dogodek: Šel sem na Rateško Ponco. Markacije so bile redke, obrnjene navzdol proti Tamarju, kozjih in lovskih stez pa vse polno. Pazil sem na stezo, ker sem slutil, da bo nazaj grede težje slediti pravo pot. Moja slutnja se je uresničila. Taval sem gor in dol, zašel nad prepade in že računal na bivač. Rešila sta me končno graničarja, ki sta mi iz doline pokazala prehod.

V Tumovih in Kugyjevih časih je bilo v naših gorah čisto drugače. Takrat ni bilo nadelanih potov in markiranih stez. Po naših gorah so držale le kozje in pastirske steze, plezalne smeri pa so delali le divji lovci. Število planincev je bilo v tistih časih zelo majhno in zato tudi potrebe čisto druge.

Sedaj, ko obišče samo našo najvišjo goro Triglav vsako leto preko 10.000 gornikov, ko beleži vpisna knjiga v Erjavčevi koči na Vršiču prav tako visoko številko, je pač naša dolžnost, da poskrbimo tudi za to, da bodo vsi ti planinci res varno hodili po naših gorah. Bilanca planinskih nesreč nam pokaže, da je število nezgod tistih, ki hodijo po stezah večje kot alpinistov, ki plezajo in so izpostavljeni večjim nevarnostim. Res je, da gre nekaj nesreč tudi na račun neprevidnosti in lahkomišelnosti ter da se včasih kdo poslužuje tudi nevarnih kozjih stez, glavni vzrok bo pa menda le, ker naša pota v gorah niso vsa v redu.

Večino nadelanih in markiranih potov smo podedovali iz prejšnjih časov, vendar so se leta 1945 znašli naši markacisti pred velikimi problemi. Pet let ni nihče markiral. Steze so odnašali plazovi, zaspavalo jih je kamenje. Delokrog se je povečal s priključitvijo Primorske. Planinska društva so skušala napraviti po gorah red. V prvi vrsti je bilo treba popraviti požgane in razdejane planinske koče. Pota so prišla na vrsto delno šele leta 1948.

Leta 1949 se je ustanovila pri Planinski zvezi Slovenije markacijska komisija z bazami v Ljubljani, na Jesenicah, v Celju, Mariboru in Novi Gorici. Markacijskim bazam so bila podrejena najbližja planinska društva, približno po deset na vsako. Baze so organizirale markacijske odseke pri planinskih društvih. Začelo se je načrtno delo. Planinska društva so se morala obvezati, da v svojem delokrogu popravijo vsa razdejana pota, jih markirajo in namestijo orientacijske tablice.

Precej dela so opravila planinska društva v minulih treh letih. Posebno delavno je bilo Planinsko društvo Jesenice, ki je na novo speljalo najbolj drzno zavarovano pot v Julijskih Alpah po severni strani Prisojnika na Okno, ki nudi poseben užitek korajžnim planincem. Na Jalovec je obnovilo dve zavarovani poti, prvo preko Vel. Ozebnika, drugo po steni Malega Kota. Z obnovitvijo zavarovane steze preko Škrbine za Gradom pa je društvo omogočilo od kočee pod Špičko prehod po dolini Bavšice v Bovec in preko Loške Koritnice v Log pod Mangartom. Letos bi bili popravili tudi izstop na tej poti iz 100 metrske stene v Koritnici, a tega ni dovoljeval še v avgustu 30 metrov visok snežni plaz s svojo ogromno krajno počjo, ki je zevala kot velik prepad med steno in snegom, da je bil letos prehod nemogoč. Dobro bi bilo tukaj najti boljši izstop, ker ogromno in skoro navpično ostenje Jalovca in Velikega Ozebnika, ki pada v Loško Koritnico oddaja skoro vso svojo množino snega na to izstopno mesto. Jeseničani so tudi otvorili novo, lepo razgledno bližnjico pod Mojstrovko, ki bo skrajšala pot na Špičko.

Tudi Planinsko društvo Dovje - Mojstrana je bilo delavno. Popravilo je kar štiri dohode na Triglav in Škrlatico. Planinsko društvo Gorje in Gozd Martuljek sta tudi skušali izvršiti svojo dolžnost. Zelo malo pa se brigata za pota Planinsko društvo Rateče - Planica in Boh. Bistrica. Vsa planinska društva jeseniške markacijske baze pa so markirala svoja pota in jih opremila z orientacijskimi tablicami.

Dasi je bilo že precej poti popravljenih, čaka planinska društva še veliko dela. Najlepši planinski dom v Jugoslaviji, Pogačnikov dom pri Kriških jezerih, nujno terja popravilo svojih dostopov. K domu drže štiri pota. Iz doline Zadnjice se dviga v lepih serpentinah meter široka cesta. Iz Aljaževega doma na sedlo Sovatna pa je steza strma in v zelo slabem stanju. Lepa in zanimiva pot je iz kočee v Krnici čez Kriško steno, kjer bo treba stezo popraviti in markirati. Morda ne bi bilo napak, če bi na vrhu stene v primerni razdalji namestili železne drogove, ki jih bo turist v megli ali ponoči prej opazil kot markacijo. Opozarjajo se planinci, naj ne hodijo ponoči čez steno! Nad prvim jezerom bi bilo dobro zgraditi novo stezo ob vznožju Razorja, kjer je teren ugodnejši in varnejši. Najlepši pristop na Kriške pode je prav gotovo z Vršiča po južni strani Prisojnika in Razorja. Dolgo, a zanimivo pot bi bilo možno skrajšati, če bi držala nekoliko više od sedanje in bi pripeljala v ravni črti k vstopu na Razor. Prav tako bo treba speljati novo zavarovano stezo nad nevarnimi snežišči, ki so letos, žal, terjali že dve nesreči, med njima eno smrtno.

Sedaj, ko je sklenjena veriga planinskih koč od Jalovca preko Vršiča, Križkih podov, Vrat, Triglava, Sedmerih jezer preko Komne do Krna, bi bilo primerno, če bi napravili grebensko pot, ki bi šla v višini nad 2000 metrov visoko z razgledom na daljna pogorja in globoke ležeče doline. Držala naj bi iz Tamarja na Kotovo sedlo preko Jalovca od tam po Malem Kotu na Šita, Travniki, Mojstrovko, po južnem pobočju Prisojnika, Razorja h Kriškimi jezerom, od tam okrog Pihavca na Luknjo, Triglav, Dolič in preko severne stene Kanjavca, kjer bi tekla po ozkih policah tik nad romantično dolino Zadnjico. Posebej nas zanima, kdaj bomo prišli do zavarovane poti preko Kanjavca, ki ji je že določeno ime Mire Debeljakove. Potrebna bi bila ta pot, ker bi se izognila meliščem pod Hribaricami.

Nujno terja popravilo grebenska pot iz Kredarice na vrh Triglava, kjer se klini majejo, jeklena vrv pa je le za silo zvezana, stopnje pa vse zglažene. Ravno tako je na enem mestu nevarna pot čez Kot na Triglav. Tudi Bavški Grintavec bi bil potreben klinov in jeklene vrvi, da bi bil pristop na njegov lepi vrh vsem mogoč.

Planinsko društvo Javornik - Koroška Bela ima v načrtu dve novi zavarovani poti. Iz romantične Zasipske planine bi na levo speljali pot na Lipanco, kjer stoji koča Planinskega društva Bled. Od tam bi bila zveza na Pokljuko, po grebenih pa bi prišli na Tosc in dobili zvezo z Vodnikovo kočjo in Velim poljem. Na desno bi šla zavarovana steza iz Krme na Medvedjak, od koder bi po zanimivih grebenih pripeljala na sedlo med Ržjo in Rjavino ter v Staničevo kočjo. Baje je tod projektirana tudi bodoča vzpenjača na Triglav.

Tudi v Kamniških planinah bi bilo potrebno popraviti in zavarovati mnoga pota. Taka je pot, ki drži po grebenih od Kočne do Ojstrice, gotovo ena naših najlepših poti. Popraviti bi bilo treba najbolj izpostavljene odseke na Dolški Škrbini, na Mlinarici in speljati morda zavarovano pot preko Dolgega hrbta na Skuto in preko Kočne k Povšnarju v Kokrski dolini. V slabem stanju je še vedno pot čez Sukalnik, medtem ko je bila letos urejena pot skozi Robanov kot na Moličko peč. Pot skozi Turski žleb je taka, kakršno so pustili plazovi od l. 1940. Popravilo je letošnjo jesen preprečil zgodnji jesenski mrz in sneg. Pregledana tudi še ni bila pot čez Vrh Mrzlega dola skozi Žrelo na Ravne, urejen tudi ni edinstveni prehod iz Robanovega kota mimo Turncev in Logarske peči v Logarsko dolino. 10 minut nad avtomobilsko cesto je ta steza tako poškodovana, da je tudi za izvežbanega turista zelo nevarna. Res pa je, da je tudi zelo pozabljena. Omembe vredna je nova plezalna pot iz Grohata na Raduho, s čimer je PD Mežica odprlo l. 1951 izredno lepo pot s prekrasnim panoramskim pogledom na vse Solčavske in Kamniške planine od Veže in Olševe do Kočne. Zavarovati bi bilo treba tudi markirano pot preko zapadne stene Raduhe, ki se začne pri Rogovilcu in sta jo l. 1950 speljala in markiral Jože Herle in Zvonko Nastran. Obnove čaka tudi še klasična pot iz Luč preko Dola na Veliki Vrh in Korošico ter pot iz Planice na Podvežak, Dleskovec in Korošico.

Vsekakor vrsta nalog našim markacistom v samem visokogorju, da molčim o razmerah na potih v našem sredogorju, kjer tudi ni narejeno vse tako, kot bi bilo želeti (izvzemši Pohorje).

Praksa je pokazala, da se planinska društva sama vse premalo brigajo za gorska pota. Zato predlagam, da bi pri markacijski komisiji Planinske zveze Slovenije prevzela ta referat oseba, ki bi z veseljem in energično prijela za delo in s pomočjo načelnikov markacijskih baz delala temeljito na tem terenu. Potrebno pa je, da vrši popravilo poti ena sama stalna ekipa, ki je izvežbana v klesanju stopenj, nadelavi lukenj za kline, pritrdjevanju klinov in jeklene vrvi. Nekatera planinska društva so opravljala ta dela kar sama, kar pa ni dosti koristilo, ker je bilo slabo narejeno.

V Avstriji imajo na prelazih in povesod, kjer obstaja nevarnost, da zgubi turist orientacijo, nameščene na železnih drogovih velike okrogle pločevinaste table, ki so na robu preluknjane in zato ob vetru močno piskajo, da jih planinec že od daleč lahko sliši. Morda bi poskusili tudi pri nas!

Omenim naj še, da so veliko slabe volje in jeze povzročile markacistom naše tovarne minija in oljnatih barv. Po cele dneve smo utrujeni lezli, večkrat po nevarnih prepadnih stezah, si mazali obleko z minijem, ki ga ni lahko odstraniti, na skalah, kjer smo napravili markacije, pa je barva že prvo leto pobledela, drugo leto pa je bila že kar rjava. Tako delo se sploh ne spleča, so se jezili markacisti kar po vrsti. Upamo, da bodo naši kemiki poskrbeli za boljšo barvo. Stare avstrijske markacije, ki so že stare približno 40 let, so v višini nad 2000 metrov še danes lepo rdeče.

Silno slabo in zgrešeno je tudi, da so oskrbniki po planinskih kočah taki, ki so vse drugo prej kot planinci. Dejstvo je, da skoro v večini planinskih koč ni niti enega uslužbenca, ki bi znal povedati turistu smer, čas hoje in ga seznaniti z nevarnostjo ture. Več nesreč, nepotrebne napore in razočaranj bi lahko izostalo, če bi oskrbnik znal nasvetovati planincu njegovim fizičnim močem in izvežbanosti primerno turo. Zato bi bilo nujno, da bi dobro poznal in vsaj parkrat prehodil vsa pota in gore v okolici. Odgovori, ki jih dobivajo planinci v kočah na zadevna vprašanja, so površni ali pa celo lažni, pove pač nekaj samo, da se je znebil radovedneža. Taki ljudje ne spadajo v planinske postojanke. Tak oskrbnik tudi ne more razumeti planinca, ki terja po deseti uri zvečer mir v koči, ne more razumeti, da je nujno, da postreže rano zjutraj gornika s toplo jedjo, ko se odpravlja na dolgo in morda težko turo. Kako so bili stari oskrbniki vse drugačni! Torkar v Aljaževem domu je sprejel turista ob vsaki uri ponoči prijazno in skrbel, da ni odšel, pa če še ob tako rani uri zjutraj, brez zajtrka. Dobro so mu bila znana pota in plezalne smeri, znal je svetovati.

Potruditi se bomo morali z združenimi močmi, da bo po naših lepih planinah vsakdo lahko varno hodil in da mu bo bivanje v gorah res prijetno.

O RAZNIH NAČINIH VAROVANJA Z VRVJO

(Nadaljevanje)

Ko govorimo o klinih, naj omenim še ultramoderno sredstvo »ekspanzij-ske kline« (expansion bolts), ki se v luknji, z dletom mukoma izvrtani, po privitju jedra v cevasti zunanji del spodaj razširijo in drže — kot pravijo — na smrt močno. Lepa naprava, toda opravičljiva kvečjemu za varovanje prav dolgih, zelo nevarnih raztežajev brez možnosti vmesnega varovalnega klina; kolikor toliko mogoče tudi kot tehnični klin, kjer gre za kako povsem nepreahodno mesto v sicer idealni smeri, kot je to n. pr. v Herletovi preko severne stene Ojstrice. S takimi sredstvi bi konec koncev zmogli prav vsako steno, kar se »plezanja« tiče. Le časa in materiala je treba dovolj. Na take in podobne načine skušajo »premagati« zapadno steno Malega Druja (Mt. Blanska skupina). Dodelani kos smeri pa je z zalogo nekaj sto kilogramov železja vred nesramno odnesel velikanski podor v steni. Zmernejši francoski alpinisti označujejo to delo kot »največje zidarsko in kamnoseško podjetje stoletja«! Sunt certi denique fines...

Trdnost ledu je sila problematična zadeva, kot je tudi vrsta ledu cela kopica, razločljivih po debelini, nastanku, temperaturi, krhkosti, zrnjivosti, strmini, starosti itd. Ledni klini zdrže v dobrem ledu in pravilno zabiti vse praktično možne obremenitve, a v toplem vremenu vedno le kratek čas, komaj $\frac{1}{4}$ ure, ker toplota, prodirajoča od zunaj skozi kovino, ležišče razširi, da klin lahko izderete kar z roko. Če ga pa dolgo pustimo v ledu in če je zabito do glave, pa zopet bolje primrzne. Ledni klini naj bodo zato čim daljši, kjer je taka oblika uporabna seveda. Obenem služijo včasih odlično tudi v skali, zlasti v granitu in slabem apnencu, kjer so špranje često globoke in široke.

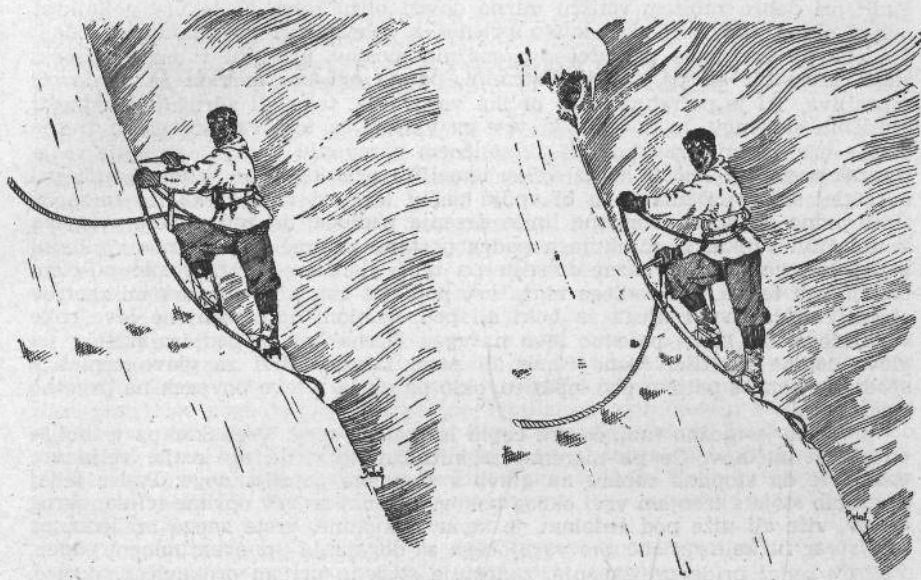
S snegom pa je še slabše, če pomislimo na vse našteje mogoče njegove inalice. Sneg je s svojimi muhami sploh najbolj izdajalski element v gorah.

Praktični poizkusi Sierra kluba so pokazali, da so vsi znani načini varovanja na snegu, zlasti oni z vrvjo okrog cepinovega ratišča, mnogo nezanesljivejši, kot se to na splošno misli. Zato bo dinamično varovanje v snegu še prav posebno važno, zaviranje padca mora biti čim blažje, da varujočega ne vrže s stojišča kljub simboličnemu cepinu v vrv. Bolje je pritrditi pri varovanju na cepin sebe, pa še nasloniti se nanj, vrv pa zavirati s trenjem okrog telesa. Vse te in druge stvari bo treba prenesti v prakso na posebnem tečaju v ta namen. Na papirju je marsikaj lepo, toda le poizkusiti velja!

'Varovanje na snegu in ledu

Kot smo bili že v prvem delu našega sestavka naznačili, so dosedanja načini varovanja pri vzponih po snegu in ledu vsi po vrsti močno nezanesljivi, vsaj tisti, ki jim je ratišče cepina edina oporna točka. Ti načini nudijo kvečjemu nekoliko podajno, največkrat pa povsem statično, torej zelo nevarno varovanje. Praktične izkušnje so narekovale Geoffreya Winthropu Youngu, čigar delo »Mountain Craft« velja mnogim angleškim in ameriškim plezalcem še danes za sveto pismo alpinizma, da se vedno vrača k isti ideji, ki dokazuje šibkost današnjega varovanja na snegu in ledu: na strmih snegu in ledu hodi in pleza — nenavezan! — zanesljivo varovanje je itak nemogoče, pa je bolje če pade le eden kot dva ali trije!

Dandanes se s takimi rešitvami ne zadovoljujemo več. Poiskati moramo novih, tudi za sneg in led. Visoke gore so preko višine 3500 do 4000 metrov skoraj vedno in povsod pokrite s tema varljivima elementoma. In ker si je naša mladina končno le priborila pot do takih gora, ne bo odveč beseda o uspešnejšem varovanju v snegu in ledu, kot je Youngovo. Seveda pa odkritje novih, učinkovitejših in zanesljivejših načinov varovanja ne sme zmanjšati previdnosti in paznje, podcenjevanja težav.

Mnogo je znanih primerov, ko je varovanje na cepinu odpovedalo (n. pr. Toni Schmid in Ernest Krebs na Wiesbachhornu). Poteg vrvi je cepin bodisi prelomil, bodisi izruval in konec je bilo poti na vrhove.* Menda bo vsakdo, kdor koli je imel kaj prilike hoditi in varovati po velikih belih strminah in je pri tem uporabljal tudi glavo, rad priznal, da so se mu vsilili dvomi o vrednosti uporabljenega varovanja na cepinu. Res je v večini primerov le moralne vrednosti, kot so tudi lepe risbice v plezalskih priročnikih le gola teorija brez žive prakse.

Če se vprašamo, kaj bi bilo pri varovanju treba izpremeniti, nam odgovor na podlagi dosedanjega ne bo težak: iz statičnega ali v najboljšem primeru podajnega varovanja mora postati dinamično, drseče. In res so praktični poizkusi Freda Beckeya in tovarišev (*«Belaying on snow and ice», The American Alpine Journal, 1951*) potrdili, da ima edinole dinamično varovanje izglede na uspešno prestrežanje padcev na snegu in ledu. Tehnika je naslednja.

Kjer pričakujemo le šibkih padcev in zdrsljajev, dosežemo dinamičnost varovanja že s tem, da vrv položimo nad ratišče cepina močno in navpično zabitega v sneg. Nadaljevanje vrvi potegnemo preko stegna više stoječe noge, na oklo in ratišče pa kakor koli pritisnemo s telesom. Drsenje vrvi pri padcu lahko nadziramo in uravnavamo seveda le z rokama, ne moremo tedaj povzročati znatnejša trenja vrvi ob cepin in stegno. Če pri tem vrv okrog ratišča ovijemo, enkrat ali celo večkrat, postaja varovanje vse bolj in bolj statično, togo, neelastično, sila na ratišče vse večja in nevarnejša: sunek nam cepin prelomi ali izdre. Ta metoda bo zadostovala tedaj le za zmerno nagnjen svet; prav tako, tudi za hojo povprek na smer razpok v ledu, kajti če zdrsneš vanjo, se vrv v hipu zaje v ledeni rob, trenje je veliko, preprečenje padca lahek posel.

* Naj na tem mestu opozorimo na izvedbo drseče zanke na ratišču, ki omogoča vrtenje le-téga v kovinskem obročku in s tem v vsaki legi dober prijem, kljub zanki okrog zapestja: kovinski obroček mora biti krožnega in ne eliptičnega prereza, s premerom enakim največji širini ratišča. Kovinski ustavljač v bližini konice mora biti seveda privit na ozkem delu ratišča, tam kjer je krivina prereza največja. Tudi naj bo višina obročka vsaj 8 mm, da brez zatikanja drsi ob ratišču.

Padli pri dobro zabitem ratišču mirno obvisi blizu roba, če le vrv nekajkrat ovijesh okrog ratišča. Takoj lahko pričneš z reševanjem po znanih metodah.

Če pa varujemo pri prečenju snežnih mostov, pri hoji v smeri razpok, zlasti prekritih ali pa v veliki strmini, potem opisana metoda že ni dovolj zanesljiva. Tu je potrebna nova oblika varovanja, taka, ki združuje prednosti klasičnih sistemov, med cepin in vrv pa vključi še telo varujočega in trenje drseče vrvi obenj, prav kot pri dinamičnem varovanju v skali. Najbolje se je izkazal naslednji način, ki ga velja temeljito preizkusiti in izdelati tudi pri nas (glej sliko!): Denimo, da bi vodja padal levo od varujočega. Le-ta mora stati vedno ob strani verjetne linije drsenja padlega, da tudi s tem prispeva k ublažitvi sunka. Iz direktnega padca postane namreč več ali manj nihajni padec, trenje pri poševnem drsenju pa uniči dobršen del žive sile poševno padajočega telesa. Od padlega mora vrv potekati čim nižje ob površini zgornje strani ratišča in od njega za boki ali pod sedalom do iztegnjene leve roke varujočega. Ta gleda poševno levo navzgor. Desno koleno podpira ratišče, na glavo cepina pa tišči desno rame ali prsa. Desnica drži za glavo cepina s spodnje strani, s palcem pod lopatico, oklo pa gleda v levo povprek na prvotno smer vrvi.

Vse to je možno tudi, če gre cepin le malo v sneg. Vsekakor pa je boljše od starih načinov. Če pa moremo zariniti ratišče v tla do kraja, velja vse enako, le da stopimo cepinu na glavo s stopalom gorenje noge. Padec tedaj zaviramo stoje s trenjem vrvi okrog bokov. Kje naj se vrv oprime telesa, okrog bokov, više ali nižje pod sedalom, je stvar naklonine, vrste snega oz. ledu, pa tudi stvar fizikalnega občutka varujočega za dogajanja pri eventualnem padcu.

Če sedaj pride preizkušnja, zadostuje stisk in prijem orokavičene levice, da je zaviranje blago in progresivno, maksimalna sila v vrvi čim manjša. Dve nevarnosti, lastni prejšnjim sistemom, se pri tem med seboj zmanjšujeta: nevarnost, da poteg vrvi varujočega prevrne in nevarnost, da vrv cepin izdre ali prelomi. V slogi je moč: čim večji je poteg vrvi na ratišče cepina navzdol, toliko bolj vleče vrv varujočega navzgor. Cepin in varovalec se združita v eno samo varovalno enoto, solidnejšo, boljše zasidrano, kot če bi stala vsak zase, brez povezave z drsečo vrvjo. Seveda je pri tem nujno, da ima varovalčeva levica za zaviranje padca na razpolago dovoljen konec proste vrvi, vsaj eno tretjino do eno šestino dolžine padca; to zavisi od strmine in gladkosti površine snega ali ledu. Trenje je v mehkem snegu in tudi po zrnatem ledu neprimerno lažje kot po poledenem snegu ali gladkem požledu.

Na podoben način tudi prvi v navezi varuje sledečega mu drugega. Če pa šteje naveza tri plezalce, lahko pri opisanem načinu varovanja vrv med drugim in tretjim služi le-temu za fiksno vrv, če je z vrvno zanko, napravljeno takoj za pasom drugega, pritrjena na njegov cepin. Tretji se tako lahko nekoliko oprijemlje vrvi, kar mu daje varnosti dovolj, da napreduje hkrati s prvim, če je količjak hodca v snegu in ledu. Podobno lahko pri solidnem varovanju od zgoraj drugi in tretji v navezi napredujeta hkrati. Hitrost naveze v troje je tako skoraj enaka oni v dvoje.

Cesto se najdejo posebne formacije snega, primrznjene skale in bloki ledu, plitve razpoke, razni robovi, kar vse omogoča zanesljivo dinamično varovanje brez cepina; ta pa seveda more služiti kot pomožno sidro. Včasih tudi lahko v trdi sneg ali led vsekamo primeren polkrožen žleb in za takó nastalo gobasto glavo položimo močno zanko z vponko za varovanje, podobno onemu v skali.

Za trdozrnati led trdi že Young, da je vsak poizkus varovati z vrvjo preko cepina nesmiselno početje. Vse metode z več ali manj v led zabitim oklom in vrvjo, pritrjeno okrog njega na ta ali oni način, so namreč res le moralne vrednosti, stvar plezalnih priročnikov, ne pa živega alpinizma, kjer gre za biti ali ne biti. Pač pa lahko marsikaj dosežemo, če si vsekamo dve udobni, pravilno nameščeni stopnji. Z derezami na nogah moremo manjše sunke prav dobro prestreči stoje, z vrvjo, drsečo okrog bokov.

Res zanesljivo pa je v ledu edinole varovanje z lednimi klini, pa še to le pri temperaturi pod ničlo in brezsončnem vremenu, kajti sicer nam toplota

prodira skozi kovino klina in ga brž omaje (zadostuje že, da klin dalj časa držiš v topli dlani!). Za ledne kline velja vse ustrezno kot za varovanje s klini v skali. Zato o tem posebej ne bomo razpravljali. Stvari pa se je treba priučiti že v plezalni šoli, na nenevarnem svetu, n. pr. v razpokah spodnjega dela ledenikov.

Ce hodi cela naveza hkrati — to je na manj strmem svetu celo najobičajnejši način kretanja — potem je v primeru zdrsneja ali padca enega člana vsak poizkus krajsanja vrvi k padlemu lahko usoden. V tem primeru je stari Youngov nasvet še najboljši in gorski vodniki se ga vedno drže: vsakomur nekaj zank vrvi v roko. Tako je časa ponavadi dovolj, da se zasidraš in padec dinamično zavreš — če znaš seveda. Da pa znaš, je treba šole, kot za vsako drugo znanje. Treba je poizkušanja v nenevarnem terenu, na vse načine, za vsakršen položaj, vse dotlej, da ti telo reagira podzavestno, samodejno. Učiti se šele, ko gre za res in ti voda že teče v grlo, je po navadi prepozno.

Tehniko drsečega varovanja smo si s tem ogledali, vsaj v principu in s kvalitativne strani. Kvantitavni teoretični del pa bo kot naravno nadaljevanje še sledil. Namen članka je bil pomagati mladim alpinistom čez globoko zev med površnim poznavanjem varovalne tehnike in spretnostjo rabiti v vsaki priliki vrv kot pravi, zanesljivi izvor varnosti cele naveze. Veliko je število nesreč, ki jih v svetu povzroča današnja tako moderna zamenjava težko pridobljenega praktičnega znanja za na hitro proučeno in slabo priučeno teorijo o plezalni tehniki. Kar pa zadeva varovanje, vse preradi pozabljamo na naslednja dejstva:

Pri vseh normalnih vzponih je vodja naveze sicer varovan, a kljub temu večinoma nezavarovan. Kar pa velja zanj, drži navadno tudi za celo navezo. Varovanje, kot ga vidimo običajno, nevarnosti tedaj le ne zmanjša, temveč jo raje poveča. Dalje mladi plezalec, ki vneto študira le plezalno tehniko, vse prerad izgubi iz vida višje, osnovne cilje alpinizma. Sredstva zamenjuje s ciljem, od samih dreves prezre gozd.

Tudi povzroča preveliko zaupanje v varovanje napačen občutek varnosti. Zato je kljub najboljšemu varovanju še vedno bistveno važno, da se naučiš plezati tudi najtežja mesta, kot da varovanja sploh ni. Prečesto namreč zaideš v položaj, ko je varovanje le še iluzija, ko se moreš in moraš zanesti le na svoje duševne in fizične moči, na trdno moralo in na precizno plezanje. Julijske Alpe zahtevajo tega v prav posebni meri, pa tudi razne gladke počti in plošče v granitu Zapadnih Alp se odlikujejo s podobnimi mesti, kjer zdrsneje pomeni sigurno smrt. Povprečna strmina je v obeh primerih sicer manjša kot v razvpitih Dolomitih, toda možnosti varovanja in tehničnega plezanja s klini so tudi manjše. Vse gre potem le na korajžo in znanje, seveda. Prenekateri inozemec se je že čudil in se še bo, kakšna mesta in kolike raztežaje pleza in prepleza naša mladina, brez vmesnega varovanja. Saj bi radi varovali, še kako radi! Toda če ni možnosti s klini, mora iti brez njih, vprav narobe pri nas kot drugje. Zato se je treba tudi vežbati v plezanju navzdol, zlasti v plezalnih šolah. Kjer si prišel prosto navzgor, moraš znati tudi navzdol, po še takih previsih, če treba. Sicer si lahko izgubljen, če se ti primeri, da naprej ne moreš, zabiti odrešilnega klina za varovanje ali spuščanje pa nimaš kam.

Pasti v gorah, se pri tem poškodovati, a preživeti, je po navadi za preostali del naveze nevarnejše, kot če se na mestu ubiješ. Če vodja naveze pade, ga čisto vsa teorija, vse najpopolnejše, še tako dinamično varovanje ne reši, da si ne bi zlomil tilnika ali »samo« noge. Tudi nam v gorah čisto niti največja pazljivost ne pomaga, kajti če objektivne nevarnosti strnejo svoje sile, te lahko uničijo na najbolj nepričakovani način. Sreča je pri tem vse. Dobro je, da je plezalcem dana v posebni meri, podobno kot pijancem. Toda, če ničesar ne tvegamo, ničesar ne dosežemo, ne le pri plezanju!

Najboljši način varovanja pa je in ostane po starem pravilu: ne padli!

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

DRUŠTVENE NOVICE

Poročila občnih zborov

Večina občnih zborov v preteklem poslovnem letu se je vršila konec novembra in v začetku decembra 1951. Poročila, ki jih je prejela PZS do 1. januarja 1952, 22 po številu, so obširna; stran za stranjo priča, da je planinstvo mogočen vrelec našega javnega življenja, da so planinska društva v resnici živa, delovna organizacija, ki združuje na tisoče naših delavnih ljudi. Mnogo tehtnih besedi je bilo izrečenih na zborih, marsikatera bi bila vredna, da bi se slišala tudi zunaj najrazličnejših lokalov, v katerih so se občni zbori vršili. Skoro vsa društva odlikuje izredna gospodarska in gradbeno-dejavnost, manj pa se funkcionarji pohvalijo z vzgojnim, ideološkim in propagandnim delom. Sicer pa ima tudi požrtvovalnost, ki se kaže v gospodarstvu in gradbenih akcijah, svojo neprecenljivo vzgojno vrednost, saj izpričuje, kako globoko segajo korenine naše ljubezni do naših gora, saj je izraz naše usodne povezanosti z domačo grudo, pa naj že bodo razmere take ali drugačne. Optimizem, ki navdaja naša društva, je nedvomna kulturna in politična vrednota, polna vere v zmago pravice, pameti in človekoljubja.

V naslednjem priobčamo najznačilnejše uspehe društev in naloge, s katerimi se ukvarjajo.

PD Bovec drži prednjo stražo na naši zapadni meji s svojo Kočo Petra Skalarja na Kaninu. V postojanki Zlatorog, ki jo zdaj pozna že na tisoče slovenskih planincev, so letos popravili streho in prizidali ter prezidali več prostorov. Tudi prostor okoli stavbe je lepo uren. Kočo na Kaninu, ki je zaradi zapušenosti že v nevarnosti, da razpade, so začeli popravljati (o tem bomo prinesli posebno poročilo). Markirali so pot na Krn skozi Slatenik in Preddolino, nameravajo pa narediti isto na Golobar. Imajo 129 članov in delaven pionirski odsek, ki ga vodi tov. Zdenka Sozio. Priredili so 33 izletov z 286 udeleženci. V Zlatorogu je bilo čez 4000 gostov, najimenitnejši nedvomno udeleženci kongresa U. I. A. A., ki so se o postojanki pohvalno izrazili. Predsednik Boris Ostan je dosegel lepe uspehe s

foto razstavo v Ljubljani in Zagrebu.

PD Celje je v najkrajšem času zgradilo 1. 1950 pogorelo kočjo na Golteh, začelo obnavljati dom v Logarski dolini ter prizidavati na koči na Raduhi. Društvo je od svojih najlepših postojank oddaljeno do 80 km (Okrešelj, Korošica, Raduha). Težak udarec je doživel AO, ko se je v skalaški smeri v Triglavski severni steni ponesrečil podpredsednik društva tov. Stanko Kokošinek. Društvo je v prirejanju izletov navezано na lastni avtobus, ki je edina stalna zveza z Logarsko dolino (pred vojno je bila trikratna dnevna zveza). V bodoče se bo posvetilo domu v Logarski dolini in poživilo AO ter markacijski odsek. Društvo ima tudi delaven smučarski in fotoodsek. Šteje 2851 članov. **PD Gorje** ima 570 članov in skrbi vzorno za svojo prelepo »Planiko«, ki je letos imela 4873 obiskovalcev. Pripravlja se na obnovo Doliča. **PD Iskra** v Kranju je mlado, a svojevrstno delavno društvo. Letos je imelo 408 članov. Gospodarski odsek se je ukvarjal z izdelavo žebličkov za gumijaste podplate; izdelali so 700.000 komadov v 500 udarniških urah, ko jim je Industrija obutve sporočila, da se žebli ne obnesejo. Bivak pod Kočno že stoji, pri čemer so tudi požrtvovalno pomagali alpinisti, saj so prenesli iz Kokre tri četrtnine materiala, kar pomeni blizu 200 bremen. Izredno delaven je AO. To leto bodo opremili bivak pod Kočno. **PD Javornik** ima 632 članov, od teh 298 delavcev in 110 mladincev. Minula zima je odkrila streho na njihovi postojanki Staničevi koči, ki je letos kljub zimskim razmeram sprejela 2868 planincev. Koča ima lepo knjižnico (85 knjig); Kovinarska koča v Krmi pa je imela 1140 obiskov. Društvo se zanima za obnovo Valvazorjevega doma pod Stolum, ki ga je PZS izročila PD Radovljici. **PD Kamnik** je letos dvignilo svoj AO, gradilo na Jermanovih vratih, na Kokrskem sedlu, namerava pa napraviti tudi vzpenjačo na svoj stanovitni gospodarski vir, slikoviti Stari grad na robu starodavnega mesta. Ima 1289 članov, od teh 448 delavcev in 287 mladincev. Obe sedlski postojanki sta odprti tudi pozimi ob nede-

ljah in praznikih. Dobro je delal propagandni odsek, ki so ga vodili mladinci: priredili so več predavanj, razstavo, kinopredstavo in z AO izdajali »Glas gora«. AO vodi Čebulj Adolf od uspeha do uspeha. Izvršili so 120 vzponov, med drugimi več v Rzeniku, v katerem so ponovili vse smeri, naredili pa še novo, ki v zgornjem delu rešuje tudi problem zloglasnega rjavega pasu. Imajo tudi lepo knjižnico, organizirajo že fond za odpravo v inozemstvo. V društvo se je iz Kokre vrnil znani alpinist Pavle Kemperle. **PD Kranjska gora** skrbi za kočo v Krnici in za Mihov dom. Ima 415 članov in 5 alpinistov, ki so izvršili 23 vzponov, od tega 2 prvenstvena v Mlinarici in Prisojniku. **PD Kum** - Trbovlje je eno najmlajših društev, ki se ukvarja z graditvijo nove kočice na Kumu. Ima 338 članov; kočica na Kumu je imela 3276 obiskovalcev iz Dolenjske, iz Zasavja, pa tudi Hrvatje radi zahajajo na zasavski Triglav. Zasavska PD so znana po delavnih AO. Tudi PD Kum ima 12 alpinistov, ki se v stenah še niso uveljavili, imajo pa plezalno šolo in redne sestanke.

PD Ljubljana II se je po daljši debati na občnem zboru odločilo, da se združi s PD Ljubljana-matica. Zaradi reorganizacij v različnih ustanovah se je članstvo skrhilo od 2140 na 804, društvo ni imelo pravega gospodarskega temelja niti lastnega lokala. Tudi dela za postavitev kočice na Krimu niso uspešno potekala. PD Ljubljana-matica je s fuzijo pridobilo mnogo članov in planinskih delavcev (dr. Miha Potočnik, ing. Boris Lavenčič). Društvo je kljub neugodnim pogojem zabeležilo lepe uspehe v prirejanju skupnih izletov po 23 skupinah, ki jih je združevalo. Priredili so 7 predavanj, pri planinski štafeti pa je sodelovalo 37 članov iz 17 skupin, kar je gotovo najmočnejše zastopstvo. Markirali so obe poti na Krim, znani alpinist ing. Modec pa je društvo uspešno zastopal v stenah gorovja Wilder Kaiser. **PD Ljubljana-matica** ima pet marljivih odsekov. Ogromne naloge je izvršil gospodarski odsek, saj znaša denarni promet preko 100.000.000 din. Tov. Marsel je podal na občnem zboru izčrпно poročilo o naših najmočnejših postojankah (Kredarica, Koča pri sedmerih jezerih, Dom na Komni, Dom v Kamniški Bistrici,

Saviča). Društvo je na Kredarici popravilo streho, v Kamniški Bistrici uredilo novo gospodarsko poslopje, v Domu na Komni popravilo, kar je uničil požar 12. X. 1951. Škoda je bila ocenjena na din 180.000.— in je krita z zavarovalnino. Dela za vzpenjačo so v teku (za nošnje je društvo izdalo din 700.000.—), prav tako za telefon na Komno. Pri Savici so adaptirali vojaško karavlo in uredili v njej 16 ležišč in skladišče. Društvo šteje 12.480 članov, največ nameščenecv in delavcev (7045), dijakov 2375, delovne mladine 995. Priredilo je 49 izletov s 1202 udeleženci, 2340 skupin pa je vodilo v gore 14.040 planincev. Društvo ima v mestu 4 izložbe in eno omarico, postavilo pa bo še izložbeno omarico na kolodvoru. Razpolaga z bogato knjižnico, ki se je je posluževalo 226 oseb. AO je izvršil 163 vzponov, največ v najbolj reprezentativnih smereh v Travniku, Jalovcu in Triglavu. Priredili so kondicijski trening pred odhodom v inozemstvo in izvršili tudi nekaj prvenstvenih smeri (ing. Avčin in ing. Dolar v Šitah, ing. Dolar, Kilar, Vavken V. med Vel. Dražkim vrhom in Toscem). Obiskali so zapadne Alpe, dalje Watzmann, Karwendel, Wilder Kaiser in Wetterstein. Člani AO so vodili tudi lastno plezalno šolo na Turncu in v Iškem Vintgarju. V diskusiji so bili izneseni pomembni predlogi glede markacij, vozniških olajšav, planinske založbe in planinskega muzeja, jamarstva in znanstvene odprave v inozemstvo.

Na robu našega dolinskega sveta živi **PD Ljutomer** z 72 člani s prirejanjem skupinskih izletov na Pohorje, Boč in v Savinjske Alpe. **PD Maribor** je poročila občnega zbora izdalo v posebni brošuri. Delovalo je uspešno v ideološko-organizacijskem propagandnem, gradbenem, gostinsko-turističnem in alpinističnem delu. AO ima 13 članov in 11 pripravnikov. Imeli so 47 sestankov, dve javni predavanja, plezalno šolo, ki je trajala dva meseca, izvedli so 212 vzponov, 21 preko tretje stopnje. Društvo je gradilo pri Mariborski koči, Ribniški koči, pri koči na Pesniku in pripravljalo obnovo za Senjorjev dom, ki bo postal pohorski zimsko-športni center. Gradbena delavnost, ki jo vodi ing. Herbert Drogenik, je vzorna po zamisli in izvedbi. Tudi markacijski

odsek (prof. Šumljak) je opravil ogromno delo, saj je markiral 26 poti. Smučarski odsek se bavi z načrtom za smučarski lift od Pesnika do Ribniške koče, uvedli bodo tradicionalni smuk preko Pohorja in zgradili manjšo skakalnico. Delaven je bil tudi odsek za izlete, ki ga vodi ing. Jelenec, saj je priredil 38 skupinskih izletov, ki se jih je udeležilo 660 članov. Društvo ima tudi svoj oktet, ki je priredil 8 radijskih nastopov, 11 koncertov in več priložnostnih nastopov. Ribniška koča je imela v 10 mesecih 9643 obiskovalcev, Mariborska 5408, Pesnik pa 2762.

PD Mojstrana je obnavljalo Aljažev dom in staro Aljaževo kočo ter gradilo novo gospodarsko poslopje v Vratih. Ima 428 članov. Dela v Vratih je do konca junija oviral sneg, ki je zasul oba vodna zbiralnika. Koča je temeljito prenovljena in je dobila plinsko razsvetljavo. AO je zabeležil 37. plezalnih vzponov. Društvo ima 175 diapozitivov in knjižnico s 510 knjigami. Društveni blagajnik tov. Rabič je poklonil sam 72 kvalitetnih knjig. Živahno dela tudi pionirski odsek, ki ga vodi tov. Tina Zima. Društvo vodi predsednik Janez Svoljšak. **PD Medvode** je društvo, ki ureja ljubljansko okolico nedeljskim izletnikom. Ima 7 planinskih skupin, od katerih je najboljša v vasi Zlebe. Ima celo AO z 8 člani in 3 članicami. V kratkem bo odprlo dom na Golem brdu in ustanovilo pionirski in smučarski odsek. Ima 307 članov. Pomaga društvu v Selški dolini pri gradnji postojanke na Ratitovcu. **PD Majšperk** ima 80 članov in prireja izlete na Donačko goro, Pohorje, Ravno goro in Trakovčan. Namerava zgraditi kočo na Donački gori. **PD Radovljica** predseduje tov. Pavel Olip. V svojem poročilu je omenil, da bi se moral odbor preimenovati v »gradbeno podjetje«, s čimer je nazorno podčrtal predvsem vzorno gradbeno delavnost društva, ki je v tem poslovnem letu v glavnem dokončalo Pogačnikov dom na Kriških Podih. Občni zbor so pozdravili trije zastopniki PZS s predsednikom tov. Koširjem na čelu. Društvo ima 1057 članov. V odboru je bilo 40 članov, gradbeni odbor sam pa je bil sestavljen iz 9 Radovljčanov in 4 zastopnikov PZS s pok. Jožetom Pogačnikom na čelu. Pogačnikov dom je

najpomembnejša gradbena zmaga slovenskih planincev, saj zaključuje 50-letno borbo za ta prostor, ki so se je udeležili precej žolčno tudi Italijani in Nemci. Delo je v l. 1951 bilo zelo otežkočeno zaradi nevarnih strmih snežišč, preko katerih so trentarski nosači znosili vsega skupaj 96.526 kg in to brez najmanjše nesreče. Stroški so znašali 5.301.530 din. PD Radovljica pa je tudi na drugih področjih pokazalo vzorno delavnost: pri Roblekovem domu, pri pripravah za obnovo Valvazorjevega doma, pri oskrbi, propagandi in AO. **PD Ruše**, ki ga vodi tov. Miro Tomc, vestno skrbi za dve pomembni pohorski postojanki: za kočo nad Šumikom in Ruško kočo. 8. aprila l. 1951 je praznovalo 50 letnico obstoja. Društvo je ustanovil nestor društva Davorin Lesjak kot prvo Podravske podružnice SPD. Obsegala je mariborsko, slovenjgraško, lipniško, ptujsko in ljutomersko okrajno glavarstvo. Ruška koča je imela 4211 obiskovalcev, Šumik pa 3920. **PD za Selško dolino** ima 307 članov, ki so se združili za glavno nalogo — postavitve planinske postojanke na Ratitovcu, kar je že v teku. Menijo pa še obnoviti italijanski vojaški objekt na Možicu med Ratitovcem in Črno prstjo. Star sen Selške doline je dograditev dobre ceste za zvezo z Bohinjem preko planine Pečana in Ribičeve planine, ki bi bila gotovo bolj smiselna kakor pa nova zveza Tolminske z bohinjskim kotom. **PD Slovenj Gradec** skrbi za zelo priljubljeno izletno točko na Kremžarjevem vrhu in obnavlja kočo na Kopi. Društvo vodi delavni tov. Grmovšek. Ima 955 članov. Koča na Kremžarjevem vrhu je imela 3582 obiskovalcev. **PD Slovenske Konjice** se je ustanovilo 5. XI. 1951. Predsednik iniciativnega odbora je bil tov. Humer Jože. V Konjicah je pred vojno delovala zelo delavna podružnica SPD. Na Pesku je postavila prav lepo planinsko kočo. V območje društva spada Konjiška gora z zelo zanimivimi geološkimi in botaničnimi posebnostmi, Pohorje z Roglo in Konjiško planjo. Novo ustanovljeno društvo bo postavilo razgledna stolpa na Stolpniku (Konjiška gora) in na Rogli. Najmlajšemu društvu in odboru želimo mnogo delovnih uspehov. Tudi **PD Šoštanj** je mlado društvo, ki ga agilno vodi tov. Stegnar. Gospodarsko

so se popolnoma naslonili na Tovarno usnja, ki je dala sredstva za planinski dom v St. Vidu in je seveda tudi lastnica doma. Zaradi tega je prišlo na občnem zboru do nesoglasij, ki pa so se poravnala z organizacijskim kompromisom: Tovarna usnja ustanovi svojo sekcijo, ki naj dom dogradi. Vprašanje vknjižbe pa ni važno. Društvo ima 293 članov, ki so pri gradnji doma pridno sodelovali s prostovoljnimi delom. Dom bo imel 84 ležišč.

PD Zagorje je najdelavnejše zasavsko društvo. Z občnim zborom je zaključilo svojo petletko s ponosno gradbeno in organizacijsko bilanco, saj so poleg obnove in elektrifikacije koč na Sv. Gori zgradili bivač na Čemšeniški planini in izhodiščno postojanko v Jesenovem pod Čemšeniško planino. Društvo ima pevski zbor, mladinski odsek in pododbor v Čemšeniku (42 članov). Društvo s 470 člani vodi tov. Golob, AO pa dr. Mirko Kajzelj. —

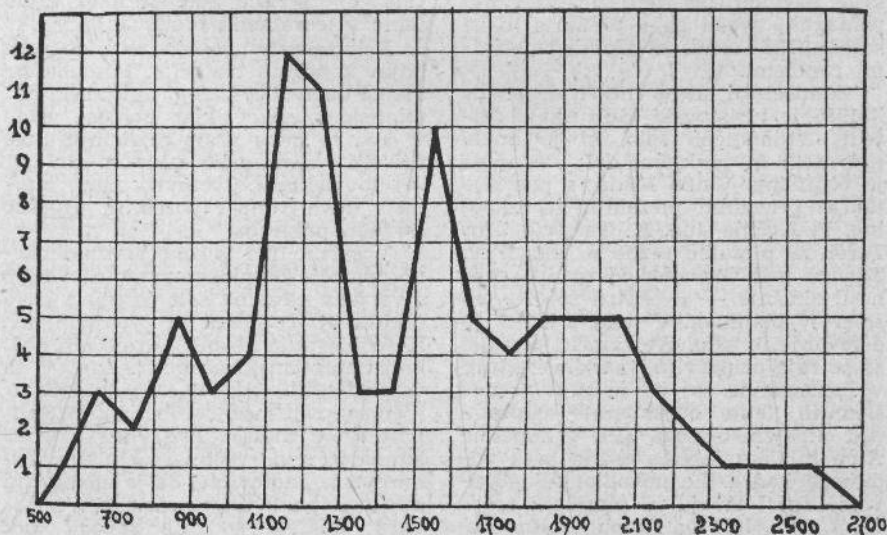
DIAGRAM KOČ

Diagram kaže višinsko razporeditev planinskih koč v Sloveniji. Pri tem so upoštevane samo l. 1950 obstoječe koč in bivači. Spada k razpravi, ki je bila dodelana v marcu l. 1951 kot seminarska naloga pri prof. dr. Meliku. Obsega kratek zgodovinski razvoj v štirih obdobjih slovenskega planinstva, horizontalno in višinsko razporeditev koč, poglavje o funkciji, položaju, razvoju, vplivu in pomembnosti posameznih koč in kapaciteto koč. Slede glavni predlogi, načrti ter potrebe po planinskih kočah z obširnimi seznamom, ki vsebuje glavne podatke o kočah. V seznamu je upoštevanih 167 koč in bivačev z vsemi kočami, tudi najstarejšimi, o katerih že ni nobenega sledu več. Vsaka koč ima glede na stanje znak, ki odgovarja znaku na zemljevidu, izdelanem v merilu 1:300.000 (znaki za porušeno, že obnovljeno, popolnoma novo, pridobljeno, opuščeno koč itd.). Na koncu je še kratek številčni pregled.

Pri vsaki koči se odpira zanimiva problematika o možnostih nadaljnega razvoja, gospodarstva, lažjega dostopa, gradnje (v arhitektonskem oziru) in njenih pomanjkljivostih.

Pri delu je avtorica opazila, da društva nimajo točnih podatkov o svojih kočah, da niso urejeni arhivi planinskih društev ali da jih sploh ni. Nadaljevanje tega dela je torej potrebno tudi za pravilen organizacijski razvoj planinskih društev pri nas. Pri roki imamo tudi še žive priče celotnega razvoja slovenskega planinstva, s katerimi se mora delo o tem problemu okoristiti in spopolniti.

Avtorica razprave in diagrama je stud. phil. Polonca Matičič

Iz plezalne šole
na Turncu

Posamezniku je iniciativno domala nemogoče v krajšem času prisvojiti si za uspešno plezanje potrebno strokovno znanje. Plezalne šole pa skušajo novincu pri tem prizadevanju pomagati, uvesti ga v plezanje in ga seznaniti z vsemi, za alpinista važnimi problemi.

Zamisel ni nova niti izvirna. Že l. 1935 je turistovski klub Skala priredil alpinistično šolo, ki je imela teoretični in praktični del; slednjega je vodil ing. Vinko Modec s pomočjo takrat priznanih plezalnih veščakov: ing. F. Avčina, ing. K. Tarterja i. dr. Teren za plezalne vežbe so izbrali na Turncu pod Grmado, od tod pa prenesli skušnje — v okviru šole — na smeri v planinah. V teku treh let je delovanje te ustanove zamrlo, plezalci so se raje pripravljali na zimske ture v inozemstvu, saj so se prav v naslednjih letih organizirale odprave pod okriljem bivšega SPD v Zapadne Alpe in tako je šola ostala brez vodilnega kadra. Le nekoliko se je prvotni načrt izvajal v plezalnih tečajih n. pr. l. 1937 na Kamniškem sedlu.

I. Levstek:

LJUBLJANSKA PLEZALNA ŠOLA

Letos je bila v Ljubljani ustanovljena prva povojna plezalna šola. Predsednik komisije za alpinizem tov. Tone Bučer je ob otvoritvi šole želel vodstvu mnogo uspehov pri nelahkem delu in pozval številne udeležence, naj z zanimanjem slede predavanjem in praktičnim vajam. V mesecu in pol je bil program šole, ki nam je dala nekaj novih, tehnično dobro uvežbanih plezalcev, izčrpan. Ljubljanski alpinisti želimo, da bi alpinistični odseki izven Ljubljane sledili zgledu, saj n. pr. številni stolpiči kar kličejo zasavske odseke k ustanavljanju podobnih tečajev.

V tem obdobju je, zasledujoč isti cilj, hrvaška Alpinistična sekcija organizirala svojo alpinistično šolo z vežbališčem v 200 m visoki steni Kleka (1182 m). Težišče šole je bilo kljub temu v teoretičnih predavanjih.

V inozemstvu so šole te vrste znan pojav z bogato tradicijo. Posebno živahno delavnost kažejo italijanski dolomitski plezalci, kjer pomeni vstop v šolo že neke vrste priznanje. Šole uživajo vsestransko podporo države, saj so vaditelji, svetovno znani alpinisti, dovolj dober porok za uspešno izveden program.

V aprilu 1951 v Ljubljani z denarno pomočjo Planinske zveze Slovenije otvorena plezalna šola je imela prav tako svoj teoretični in praktični del. K sodelovanju so bili povabljeni najboljši ljubljanski alpinisti. Lani so se vsi udeležili odprav v inozemstvo, kjer so imeli možnost kritično premotriti svoje znanje. Prijavilo se je 25 kandidatov, po večini začetnikov. Zanimiva je ugotovitev, da je med njimi bilo nekaj mladincev, delavcev iz tovarn; dekleta so bila seveda tudi

zastopana. V predavanjih so se seznanili z zgodovino slovenskega, svetovnega alpinizma, z ocenjevanjem težavnostnih stopenj plezanja, s tehnično opremo, s predavanji o zanesljivosti in prožnosti vrvi i. pod. V pečinah Grmade in Iškega Vintgarja pa so bile praktične vežbe.

Namen take šole je, vcepiti udeležencem osnovne teoretične, predvsem pa praktične pojme o alpinizmu, dati jim osnovo in smer, v kateri se bodo izobraževali in razvijali dalje, in jih vzgojiti v dobre plezalce in alpiniste. Vendar si bo vodstvo šole štel v ponos, če bo šel razvoj kakega poedinca preko povprečnega nivoja in dosegel stopnjo dobrega alpinista. Ta razvoj je nujno vezan na določeno časovno dobo, ki pa je individualno odmerjena: posameznik jo more preiti celó v ozko odmerjenem času.

Ostanimo pri tradicionalni opredelitvi, ki v gorniku razlikuje plezalca in alpinista. Pri plezalcu ločimo njegovo tehnično usposobljenost in stopnjo njegovih moralnih kvalitiet, navadno tistih, katere alpinizem v neki meri posebno razvija. Razumljivo je torej, da na razvoj ene ali druge sestavine plezalca vplivajo različni činitelji. To pomeni, da ti dve sestavini nista v medsebojni vzročni zvezi, vsaj v neposredni ne. Medtem ko je privzgojitev lastnosti res dobrega alpinista počasna, je nasprotno razvoj v uspešnega plezalca odvisen od posameznika, od njegove pripravljenosti do alpinskega udejstvovanja, vsak si ga more v celoti sebi podrediti, v kolikor mu seveda to omogoča njegova telesna konstitucija.

Uspeh plezalne šole zavisi zato v odločilni meri od prijavljencev samih. Alpinizem v svoji ekstremni obliki pa ni nikakor za oddih ali razvedrilo, ampak je resno programatično udejstvovanje, ki od plezalca terja, da se z njim temeljito in neprestano ukvarja, da plezilstvu posveča obilo svojega časa. Vse prizadevanje po čim boljšem obvladanju tehničnih pripomočkov, neprestana skrb za kondicijo, vse teži k edinemu cilju: da se ovire in težkoče, ki jih ima stena, čim sigurneje premagajo, kajti le tedaj bo stena res nudila plezalcu tisto, kar od nje pričakuje in zahteva.

Ali stavlja alpinizem kot šport kake omejitve v starostni dobi ple-

Iz plezalne šole
na Turncu

zalcu? V splošnem, vsaj za nas amaterje, da. Starost 17 let za začetek ni prenizko odmerjena. Organizem plezalca naj se čimprej privadi izpostavljenosti, plezalcu mora biti tehnično manevriranje zgolj vprašanje časa. Maksimalno zmogljivost lahko pričakujemo od plezalca 25-ih do 27-ih let, kajti pozneje more ohraniti telo dovolj prožno in gibčno, sposobno za ekstremno plezanje le neprestana vaja. Tako je n. pr. uspelo gorskemu vodniku Emiliju Comiciju, enemu najboljših plezalcev na svetu, da je kljub svojim 40 letom preplezal prvenstveno turo šeste težavnostne stopnje smer Italo Balbo in tako uspešno konkuriral mlajšim vrstnikom.

Teren za vežbanje v plezalni šoli je bil kaj pripraven. Podnožje Grmade že nekaj desetletij šteje plezalce med svoje obiskovalce: Drenovci so bili poleg domačinov nemara prvi. Dr. Jug s svojo družino je tudi hodil tja trenirat. Sledovi njihovega plezanja se še danes poznajo, bodisi rdeči madeži markacij bodisi stari zidarski klini, ki so služili za varnejši stop.

Iz teh vrst pa so skale terjale prve žrtve in ni jih bilo malo. Bližino Turnca in pripravnost za vežbe je poznala tudi Skala, predvojno alpinistično društvo, predvsem po zaslugi ing. Modca, ki je bil reden gost Grmade. Prav tu je izpopolnil svoj dvojni škripčev poteg. Ime ing. Vinka Modca je alpinistični javnosti močno znano. In težko govorimo o Modcu, ne da bi omenili Borisa Režka, njegovega plezalnega tovariša. V Savinjskih Alpah sta v razdobju od leta 1930 do 1937 obdelala domala vse, kar je bilo vredno plezanja, od Kočne tja do Ojstrice. Njune smeri v Kamniških Alpah so danes doživele že številne ponovitve; izjema so le smeri pete do šeste težavnostne stopnje v Štajerski Rinki in v ostenju Križa, ponovljene le nekolikokrat, in smer v Rzeniku, znana zaradi svoje krušljivosti in izpostavljenosti, ki je šele leta 1950 dočakala po 17 letih prvo ponovitev.

Po vojni je postal Turnc za nas alpiniste naravnost nenadomestljiv. Saj pod Turncem razumemo vse pečine pod Grmado: od Belega raza na skrajni desni se pred nami vrsti cela rajda sten in stolpičev s svojimi problemi. Naj navedem markantnejše: Veliki Turnc in njemu nasprotna stena z zajedo in kaminom, Skalca s Previsi ob poti, Garderoba, Mali Turnc, Kapelica in končno Ačkov turnc in njegova stena. Kamenina je močno različna, od trdne skale in plati do previsnih, krušljivih blokov, po katerih slovi zunanja stena Velikega Turnca, kakih 50 m visoka. Ta raznolikost terena dovoljuje tehnično

plezanje vseh oblik, predvsem pa daje možnost prostega plezanja, ki je osnova vsemu delu v skalah, obenem pa, vsebujejo elemente akrobatike, predstavlja v ekstremni obliki višek zmogljivosti plezalca. Obvladanje prostega plezanja zahteva poleg zdrave telesne konstitucije močne ter zanesljive roke in prste. Da trening v tej smeri ne postane enoličen, se priporoča kot dopolnilni šport lahka atletika (Comici je bil prav dober tekač čez zapreke), veslanje ali kaj podobnega.

Praktične vežbe ljubljanske plezalne šole so bile enkrat na teden. Prvič je bil izveden naslednji program: 40 minut teka in hoje po pobojju Grmade, nekaj časa po Poti svobode, nato po Plezalni nazaj. Sledila je gimnastika, proste vaje za vztrajnost in moč. Po odmoru so učitelji tečajnike podrobno seznanili z zavijanjem in nošnjo vrvi, navezovanjem in primitivnim varovanjem. Plezalci so se porazdelili v skupine in se namenili v skale, kjer so vadili izključno prosto plezanje s pravilnim varovanjem. Z delom so prenehali šele v mraku. Še splošna oznaka: tečajniki so bili s terenom zadovoljni, marsikaterega so bolele roke od marljivega treninga. Čez teden dni se je slika ponovila, le da zdaj ni bilo toliko poudarka na prostem kot na tehničnem plezanju. Ta princip izmenjave se je obdržal do zaključka tečaja.

Ustanavljanje plezalnih šol se je pokazalo za koristno in umestno, saj se je močno razširilo alpinistično udejstvovanje ljubljanskih plezalcev.

IZ PISEM UDELEŽENCEV SKUPŠČINE UIAA JULIJA 1951 NA BLEDU

Egmond d'Arcis, predsednik UIAA.

»Vrnil sem se domov iz enega od najznamenitejših potovanj in Vam kakor tudi Vašim slovenskim tovarišem takoj izrekam našo hvaležnost za preveliko radost, ki ste nam jo napravili.

Hvala za Vaše gostoljubje, tako plemenito in pristrčno, ki nam je šlo do srca, hvala za vse, s čimer ste naredili naše bivanje pri Vas prijetno in mikavno.

Preživeli smo prelepe dni v Vaši lepi domovini, ki smo jo bolje spo-

znali in ki smo je utegnili občudovati v vsakem pogledu in ki o njej hranimo svetel in svež spomin.

... Kongresa na Bledu in izletov po njem se bomo vedno radi spominjali ...»

Dr. Pavel Kaltenecker, Avstrijski Alpenklub: »Pravkar sem se vrnil na Dunaj, še ves pod vtisi pristrčnega sprejema, ki ste mi ga izkazali ... Vi veste, kako smo mi želeli, da ožive stare zveze med nami, veste pa tudi, da smo se bali, ali je že minulo do-

volj časa, da bi splahnelo razumljivo razburjenje, da bi težko prizadeti že mogli ločiti prijatelja od zatiralca.

Verjetno teh ovir ni čutila večina inozemskih udeležencev kongresa, saj je zanje Jugoslavija pomenila le prijateljsko, gostoljubno deželo. Toda prav zato niso čutili radostnega olajšanja, kakršnega sem občutil jaz, ko sem naletel pri vseh vaših rojakih, s katerimi sem se sešel, le na prijaznost, uslužnost in potrditev starih pristranih odnosov. Ta vtis, ki sem ga dobil kot udeleženec kongresa, se je utrdil in okrepil, ko sem sam, kot planinec v starih časih, obiskal dobro znane gorenjske kraje in bil tam tako prijazno sprejet, kakor da bi bil tam včeraj nazadnje.

Z veseljem prevzemam prijetno dolžnost, da bom v ŌAC in v občestvu naših planincev v naši deželi tolmačil, kako meja, ki je bila potegnjena med našima deželama, ni več iz bodeče žice, kako prijazen sprejem doživi pri vas Avstrijec... prav takega pa bomo nudili mi Vašim planincem, kateri bodo prišli k nam.«

Marie Conne et D'Arbigny, predsednica in zastopnica Švicarskega ženskega alpskega kluba (Club Suisse de Femmes Alpinistes).

»Obvezujemo Vas, da izrazite vsem našim jugoslovanskim prijateljem našo hvalečnost za sijajne dni, ki smo jih preživeli v Vaši lepi domovini, iz katere smo prišli z Vašim prijateljstvom, Vašim polnim gostoljubjem in s svetlimi spomini, ki jih bomo radi obujali.

Uspelo nam je, da smo se v nekaj dneh spoznali in sporazumeli, kar je v naših dneh neprecenljive vrednosti.«

Gisèle Fuchs: Club Alpin Belge:

... Mnogokrat sem že pokazala veličastne fotografije slovenskih gora, zelo lepo jugoslovansko revijo, čudovitosti postojnske jame in tisto, kar se ne more pokazati, kar pa sem dobro občutila, vso tisto pristranost, tisto strujo simpatije, ki vzbuja željo, da bi Vas še boljše spoznala. Vse to ostane; dobro je včasih vedeti, biti prepričan, da so na svetu razumna, sproščena in širokogrudna bitja. Slabo je povedano to, kar mislim, toda upam, da boste razumeli, da je to iskreno in da te lastnosti niso vezane na narodnost.

Gisèle Fuchs, Club Alpin Belge.

»Ne vem, ali sanjam ali je res, da sem teden dni tega prepotovala slovensko zemljo od gora do jezer, od jezer do planinskih koč, od banketov do vljudnosti in prijaznosti. In vendarle je res: imam dokaze, slike, cigarete, cvetlice, vse od Vas. Vse to je bilo res in ob vsem tem se spominjam čudovite dežele in čudovitih prijateljev.

Vedite, da je bil sprejem, ki ste nam ga pripravili, bajen, in da si lahko predstavljam delo, ki ste ga imeli s pripravo, organizacijo in uresničenjem, predstavljam si voljo in pogum, ki je bil potreben, da ste v vsem uspeli... Če ste imeli namen pokazati bogastvo Vaše dežele in značaj Vaših rojakov, ste uspeli in spomini, vtisi so svetli.

Hvala za ves topli sprejem, za vso pozornost, ki dokazuje, pri moji veri, da so Slovenci v tem doma, da njihova uglašenost in plemenitost ni bajka.«

Ottolenghi di Vallepianta dott. Ugo, CAL. »Še je v meni živ spomin na prelepe dni, ki sem jih preživel v Sloveniji, posebno pa spomin na sijajen sprejem, na prijateljsko in širokogrudno gostoljubnost, ki sem jo užil.

Za vse to se zahvalim Vam posebej, prosim pa Vas, da izrečete svojim prijateljem in tovarišem v slovenskem planinskem društvu (PZS) mojo zahvalo.

Posebej Vas prosim, da izrečete to g. Dolarju, mojemu sijajnemu spremnljevalcu in vodniku v Triglavski severni steni. Vzpon preko nje bo ostal med mojimi najdražjimi gorskimi spomini, saj je razširil moje poznavanje Julijskih Alp, ki jih je tako mojstrsko slikal nepozabni dr. Kugy.

Želim, upam in verujem, da bo to mednarodno srečanje, posebej pa srečanje med slovenskimi in italijanskimi planinci, ljudem, ki niso planinci (med nami je to že neizpodbitna resnica), služilo kot dokaz, da gore združujejo, ne pa ločujejo.«

Wastl Mariner — Avstrijski Alpenverein, Innsbruck: ... Ne bomo pozabili bivanja na Bledu, lepih gora in sijajnih ljudi, ki smo jih tam spoznali. Večkrat govorimo o teh dneh, ki nam jih je žal slabo vreme prezgodaj prekinilo. — Pripovedovali smo v tukajšnjem krogu planinske zveze z velikim

navdušenjem o tem bivanju in prijetnih doživljajih in mnogi naši prijatelji bi želeli kdaj priti v ta lepi gorski svet.

Upamo, da bo zveza, ki je nastala po tem snidenju, ostala, da se bomo še kdaj v gorah srečali in da bomo imeli kdaj priložnost, vrniti Vašo gostoljubnost, pri čemer pa, seveda, moram poudariti, da nam bo težko na isti način in v takšni obliki, kakor smo to mi pri Vas doživeli.

Trotter, Genève: »Po vrnitvi v Ženevo često mislim na prijazni sprejem, katerega je Planinska zveza pripravila članom UIAA, osebno pa sem bil zelo srečen, da sem imel priložnost spoznati Vas osebno, da sem imel možnost razpravljati z vami o pro-

blemih, kateri so nam prav tako dragi, in da sem spoznal v Vaši družbi Vaše lepe planine.«

Jacques Santorineos - Atene: »Želim Vas prepričati, da sem ohranil drag spomin na svoje, na žalost, tako kratko bivanje v Vaši domovini in posebno na tiste ure, ki sem jih prebil v Vaših nedosežno lepih gorah, v katere ste nas povedli.

Rad bi se vam še zahvalil za ljubeznivi sprejem, ki ste nam ga pripravili in za vso skrb, ki ste nam jo izkazali v vsakem trenutku.

Upam, da bom imel še priliko videti lepe planine Vaše domovine in Vas še kdaj srečati.«

(Iz pisma dr. ing. Avčinu
in I. Lukancu)

IZ PLANINSKE LITERATURE

Dušan S. Krivokapić:

STEFANOVIĆ: O „ZAPISKIH IZ NAŠIH PLANIN“

V tej knjigi, objavljeni v Beogradu sredi oktobra 1951 v založbi »Novega pokolenja« na 262 straneh formata 14 × 21, opisuje avtor svoje pohode skoro po vseh jugoslovanskih planinah. Za Srbijo, na katero odpadeta 102 strani teksta, pride Slovenija, ki ji avtor posveča 62 strani.

»Zapiski« so izšli kot druga knjiga zbirke »Naša domovina«. Knjiga naj bi nam po avtorjevih besedah prikazovala »preteklost in sedanost, lepote in bogastva naše zemlje, podvige in uspehe naših narodov«. Toda Stefanovičeva knjiga niti od daleč ne dosega svojega namena. Nasprotno, natrpana z raznimi izmišljotinami in grobimi zemljepisnimi potvorbami, nudi prepričljiv primer nesorazmerja med vrednostjo tematike in vrednostjo njene obdelave.

☆

Stefanović se v tem delu prikazuje kot eden od najstarejših srbskih planincev. V posebnem poglavju avtor pripoveduje (s. 11), kako je pred sedemindvajsetimi leti vstopil v srbsko planinsko društvo, pravzaprav meseca maja 1922 (ker knjiga je — glej s. 183 — pisana oktobra 1949).

Osebno se avtor samega sebe prišteva med tiste korifeje, ki so polagale temelje srbskemu planinstvu (str. 15).

Znano pa je, da je upokojeni profesor Aleksa Stanojević danes najstarejši srbski planinec. Stanojević je med ustanovitelji srbskega planinskega društva iz l. 1901. To dejstvo je bilo posebno poudarjeno ob letošnji proslavi petdesetletnice planinstva v Srbiji. Živijo še nekateri, o katerih Stefanović misli, da so mlajši od njega, in sicer: dr. Ciril Žižek (danes v Ljubljani), Boško Marković, dr. Milan Hristić, dr. Andrija Ristić, Lili Zoga in drugi.

Srbsko planinsko društvo je bilo obnovljeno 11. decembra 1922. Na tem sestanku je bilo 43 oseb, katerih ime na so znano, toda Stefanovića med njimi ni.¹ Dejansko se je Stefanović pojavil v Srbskem planinskem društvu šele 1930. Potemtakem se Stefanović ne more prištevati med starejše, še manj pa med najstarejše planince Srbije.

¹ Zapisnik sej in letnih skupščin Srb. planin. društva od 11. XII. 1922 do 1926. Ali je zapisnik ohranjen, mi ni znano, jaz sem ga dobil na vpogled l. 1930.

Ni res, da so kočo na Avali — ki jo pisec imenuje prvo, čeravno je druga — zgradili leta 1924 planinci sami (str. 15). To kočo, ki je pravzaprav montirana baraka, je odstopilo Ministrstvo narodnega zdravstva planinskemu društvu iz svoje reparacijske kvote. Društvu je bilo šele 17. febr. 1925 sporočeno, da je koča pripadla Beogradu. Pri vsem tem Stefanović ni imel nobene zasluge.

Stefanovićeva trditev, da je Ostrovice na Rudniku in da se dviga iz »masiva planine Rudnik« (str. 21) ni točna. Znano je namreč, da planino Rudnik karakterizira široko gozdnato pobočje, ki se po njem nemoteno pomikajo volovski vozovi. Od podnožja Ostrovice do najbližje točke rudniškega pobočja je gotovo najmanj štiri ure hoda. Tudi reka Jasenica ne izvira izpod Ostrovice, kakor to avtor trdi (str. 24 in 25). Znano je, da Jasenica izvira iz rudniškega masiva jugovzhodno od Ostrovice štiri ure daleč. Mesto, kjer izvira, se imenuje Teferič.

Avtor pravi, da se je prvič podal na planino Taro maja pred dvajsetimi leti (str. 29, torej 1929. leta), in pripominja, da je tedaj prenočil »na travi pod visokimi smrekami, s katerih je kapljala smola« (str. 30). — Izlet se je bil vršil od 18. do 22. aprila 1930, samo da se ni spalo na prostem pod smrekami, temveč v samostanski koči na Kaludjerskih barah. Povrh tega je bilo tedaj tudi hladno in so pred hišo goreli ognji.

Ko preide na Šar-planino, pravi: »Posebno na prizrenski strani so prostrane paše in goličave, ker je Šar-planina s tetovske strani preprežena z močnimi jarki in žlebovi kakor tudi s številnimi ledenškimi sledovi« (str. 121).

Ravno narobe je res. Ugotovljeno je, da je ravno severozapadna stran Šar-planine bila pod ledeniki v večji meri kakor jugovzhodna.² Na severozahodni strani so pašniki neznatni, zgolj za lokalno živinorejo bližnjih krajev Sredske in Siriniča.

Stefanović trdi, da je najlepše šar-planinsko jezero »jezero pod Piribegom pri Ljubotenu, tako imenovano

Belo Jezero« (str. 121). Tudi to ni prav. Pod Piribegom ni nobenega jezera. Tudi Piribeg ni pri Ljubotenu, temveč tri ure hoda jugozahodno od Ljubotena. Belo Jezero, ki ga pisec postavlja pod Piribeg, leži na Rudoki, kar je ravno tri dni hoda južno od Piribega.

Znani kostanjevi gozdovi pod Šar-planino ne ležijo »na prizrenski strani«, kakor to avtor trdi na strani 122, temveč ravno na tetovski strani, v šarskem Podgorju Donjega Pologa.

Na str. 114 pravi: »O razgledu s Koraba so mnogo pisali in pretiravali.« Avtor bi moral to dokazati, ako je prepričan, da je on ta razgled zares kritično preučil.

Istotam piše zopet v zvezi z razgledom s Koraba: »Karadžica s razgo Solunsko Glavo je povzročila pomote, ker so lesk njenega snega in njenih sten razni turisti imeli za lesk morja pri Solunu.«

Ta konstatacija o refleksih ni Stefanovićeva, temveč tuja. Dejansko nima s Korabom nobene zveze. Nanaša se na raziskovanje razgleda z Ljubotena. Objavljena je že 1938. l.³ — Stefanović jo je preprosto uporabil za Korab in jo objavil kot svojo izvirno ugotovitev.

Stefanović nikakor ne more dokazati, da se vidi z Ljubotena Besna Kobila, Jastrebac in Perister. Tudi ni točna njegova trditev, da znaša polumer idealnega horizonta z Ljubotena 124 kilometrov. Sploh pa metode odrejanja razgleda Stefanović ne pozna. S katerim koli koeficientom za odrejanje daljave horizonta — konvencionalnim 3826,7 ali pa sovjetskim 3,77 Stefanović ni mogel priti do navedenega rezultata, to je 124 kilometrov. V resnici pa je Stefanović ta podatek o Ljubotenskem horizontu vzel iz citiranega članka »Naše Domovine«, ga napačno uporabil in ga objavil končno kot rezultat svojih neposrednih raziskovanj.

Kakor je videti, Stefanović sploh ne pozna vprašanj, o katerih razpravlja. Piše brez kakršne koli osebne odgovornosti in brez samokritike. Držno govori o krajih, v katerih sploh ni bil. Izmišljuje in opisuje razglede, ki jih nikdar ni videl, brez ozirov se

² Vidi: Rista T. Nikolić, Glacijacija Šar-planine i Koraba. GLAS Srbske kraljevske akademije LXXXVII, prvi razred, 36. Beograd, 1912, str. 53, 55 in 62.

³ Ljuboten, NAŠA DOMOVINA, I. 10, oktober, Beograd 1938, str. 3.

poslučuje virov. Njegovi Zapiski so polni netočnih podatkov, potvorjenih dejstev in izmišljenih tolmačenj.

Vidi se, da piše Stefanović po spominu in to po slabem spominu. V njem ni raziskovalnega interesa. Obseg njegove duhovne radovednosti ne gre daleč. V svobodni prirodi vidi edino samega sebe in nekaj metrov pred seboj.

Mogočnost planin in čudoviti prelivi dnevnih izprememb v prirodi, s človekom v sredini — ne najdejo pri tem avtorju nikakega odmeva. Zaradi tega postajajo pod njegovim peresom nekateri predeli pusti in brezbarvni brez kakršnega koli razmaha. V njih ni življenja, ker ne občutiš niti pri avtorju intimnega doživljanja okolja, o katerem piše.

Slog je suh. Vsa knjiga je prežeta z neskromno, zelo podčrtano noto samohvale. Avtorjev besedni zaklad je pomanjkljiv, vsakdanji in ponekod niti tega ne dosega.

Stefanović je pričel pisati že leta 1931. Videl je tudi tuje kraje: Transilvanske Alpe, Bavarsko, Tirolsko, Švico. Niti vdor Nemcev ni prekinil njegove planinske aktivnosti. V okupatorskem Novem vremenu z dne 17. junija 1941 je pisal, naj se turizem v okupirani Srbiji organizira po zgledu hitlerjevske organizacije Kraft durch Freude. — Avtor je torej imel vse pogoje, da se formira v izrazito močnega planinskega pisatelja in da se končno uveljavi kot pravi planinski erudit.

K članku »Iz torbe zadnjega Piparja«. Ker so mi navedbe g. Ivana Korenčana v njegovih spomnih »Iz torbe zadnjega Piparja« v zadnji številki Planin. Vestnika o ustanovitvi SPD kolidirale s podatki, ki jih navaja o tem univ. prof. ing. Thoma v svojem spominskem spisu o dr. ing. V. Hraskem (Podebrady, ČSR 1927), sem poiskal Slov. Narod od 4. III. 1893, ki podaja o tej ustanovitvi naslednje avtentično sporočilo:

»Sl. pl. dr. imelo je dne 27. febr. t. l. »pri Maliču« svoj prvi občni zbor. Udeležba ni bila toliko, kakor bi bilo pričakovati in bi bilo tudi umestno, kajti da je društvo imenitne važnosti, o tem pač ne more biti dvoma. Navzlic

neoprostni mlačnosti se je neutrudljivemu pripravljalnemu odboru posrečilo zagotoviti društvu obstanek in v očigled vsim zaprekam in težavam je tudi na ta uspeh lahko ponosno.

Društvo je sedaj po poteku 5 let osnovano in vsak rodoljub je podpira zdaj duševno in gmotno. Do sedaj se je oglasilo nad 60 članov, jeden gospod iz Dolenjskega pa kot ustanovnik. Tako upamo, da bode to novo društvo kolikor toliko pripomoglo, da se varuje slovenski karakter naših planin in hribov, kakor bo tudi vzbudilo ljubezen v slovenskih srcih do domačih gora. Odbor je v svoji prvi seji se takole konstituiral:

g. prof. dr. Orožen, načelnik; g. dr. J. Furlan, namestnik; g. Mikuš, tajnik; g. J. Hauptman, namestnik; g. J. Soklič, blagajnik; g. Fr. Tavčar, namestnik; g. Fr. Triller, gospodar; odbor-nika; gg. Hrasky in J. Wölfling.«

Iz tega poročila je razvidno, da je bil prvi predsednik SPD res prof. dr. Orožen, kakor Korenčan pravilno navaja in ne Hrasky, kakor navaja Thoma. Držala pa bo navedba Thome o Hraskem, da je ta kot odbornik prevzel nalogo, doseči pri dunajski vladi dovoljenje, da bi se delovanje društva raztezalo ne samo na Kranjsko, temveč na vse slovenske pokrajine — na Štajersko, Koroško, Goriško, Istro. Za tedanjih časov in razmer ni bila lahka naloga to doseči in le njegovemu velikemu prizadevanju gre hvala, da je bila ta zadeva rešena v polnem obsegu.

Ker je bil ing. Hrasky eden iz mnogih čeških inženirjev, ki so posegli bolj globoko v naše gospodarsko in narodno življenje, naj navedem v kratkem o njem še naslednje: Leta 1884 je prišel v Ljubljano za dežel-nega inženirja in ostal v službi Dežel-nega odbora kot šef vodnih zgradb do l. 1897, ko je bil poklican v Prago za profesorja na praško Visoko teh-nično šolo. V Pragi se je prav tako kot prej v Ljubljani udeležil živo javnega življenja, bil je deželni in državni poslanec in znan tehnični strokovnjak. Umrl je leta 1939. Takoj po prihodu v Ljubljano se je seznanil z Ivanom Hribarjem, dr. Tavčarjem in drugimi ter je bil izvoljen v mestni svet in ves čas svojega bivanja v Ljubljani opravljal delo mestnega tehničnega referenta. Njemu gre mno-

go zaslug za ljubljanski vodovod, klavnico, elektrarno in kanalizacijo. Po potresu je skrbel v glavnem on za regulacijski načrt Ljubljane, v njegovi stroki pa za mnogo projektov uravnave rek, hudournikov in zgraditev vodovodov na Kranjskem. On je bil tudi prvi, ki je sprožil misel ohranitve šotne plasti na Ljubljanskem barju. Iz večjih nadzemskih zgradb je spadalo v njegov delokrog dograditev Deželnega muzeja z vso notranjo opremo, projekt in zgradba Deželnega gledališča in projekt današnje palače Univerze. Iz mostov je znan njegov železni most v Radečah čez Savo. Njegovi projekti so bili tudi Narodni dom v Celju, Gorici in Trstu. (Zadnja dva uničena od fašistov.) Poročen je bil z Gorenjko in skozi vse svoje življenje se je bivanja v Sloveniji rad spominjal.

D. r. Nemo

M. Butorac: Osvajanje Himalaja, knjižica »Prirode«, Hrvatskog prirodoslovnega društva, zvezek 24-25, Zagreb, 1951, 128 str., mnogo slik na prilogah in v besedilu in 3 orografske karte.

Lanska znamenita zmaga Francozov nad Anapurno (8078 m) je znova poživila zanimanje sveta za Himalajo in nepremagane vrhunce sveta. Alpinisti spremljajo letos z živo vnemo redka poročila o naskoku Shiptonove angleške odprave na Mount Everest od severne strani. Zato radi jemljejo v roke knjižico Osvajanje Himalaja, v kateri je M. Butorac nekoliko bolj na široko zagrabil alpinistični problem Himalaje, mu z zgodovino odkrivanja in raziskovanja Azije in s kratkim prikazom geografije in geologije azijskega kontinenta na sploh in Himalaje posebej podal solidno poljudnoznanstveno osnovo. Potem ko je v glavnih potezih orisal prazgodovino Angarskega kontinenta (Azije) od najstarejših dob do tercijskega in kvartarskega ter obrazložil postanek Himalaje, je pisatelj obdelal na kratko tudi kulturno-zgodovinsko in biološko vlogo gora in planinskih področij, ki so zibelka rastlinskih, živalskih in človeških ras, pradomovina flore in favne in njih zavetišče v velikih preobratih in selitvah. Dokaj temeljito je prikazana zgodovinska vloga alpinizma pri odkrivanju sveta (podrobno

je opisan prvi vzpon na Mt. Blanc po Whymper-ju) ter obdelan problem alpinizma v Himalaji s posebnim ozrom na nevarnosti, opremo, bolezni, aklimatizacijo, neugodnosti biokemičnega procesa, vpliva ultravioletičnih žarkov in znanstvene cilje himalajskih odprav. Sledi geografska razčlenba Himalaje in naštevane osemstisočakov, med katerimi je Mount Everest s svojimi (8888 m?) najvišji Gosainthan (8015 m) najnižji in Anapurna I (8078 m), edini, do sedaj premagani vršac. Omenja še neugodnost klime, (važnost monsuma), džungelski pas, floro, favno in prebivalstvo Himalaje ter Tibet — ogromno gorsko planoto in zaledje Himalaje. Nato pisatelj opisuje zgodovino himalajskih vzponov od prvih znanstvenih raziskovanj Francoza Viktorja Jaquemonta v letih 1830-32 do angleških ekspedicij na Mount Everest in nemških odprav na Kančenzengo in Nanga Parbat. Ponosni, nezmagani strme v oblake vrhunci sveta. Vedno nove odprave se opremljajo, novi načrti se snujejo. Ni dvoma, da bo prej ali slej tudi na najvišji vrh sveta stopila človeška noga.

Knjižica »Osvajanje Himalaje« je opremljena s 14 celostranskimi, spričo slabega papirja še dokaj posrečenimi posnetki himalajskih vrhov, mnogimi kar dobrimi risbami med besedilom, s preglednimi zemljevidi Azije in nje geološkega razvoja ter tremi večjimi kartami, ki predstavljajo geografsko karto masiva Himalaje, masiva Garhvala in Karakoruma. O naskokih na Mount Everest imamo slovensko knjigo Juša Kozaka, ki s posebnim smislom za dramatično stran teh naporov opisuje prizadevanje Angležev do smrti Irvinga in Mallory-ja v l. 1924. To delo in Butorčev spis »Osvajanje Himalaje« nudita vsem onim, ki se pri nas zanimajo za veličastno borbo okrog Čomolungme in drugih vrhuncu sveta, pobudno sliko plemenitih vrhunskih storitev človeštva pri odkrivanju zadnjih, še neznanih pokrajin sveta.

dr. A. B.

Ing. Ratimir Štefanović: Uputstva za označavanje planinarskih staza i puteva, izdal Plan. savez za B. in H. v Sarajevu l. 1950.

Brošura vsebuje navodila za markiranje planinskih potov in obravnava najprej znake za markiranje, ki so po-

polnoma enaki slovenskim, dalje opisuje obliko in napise na orientacijskih deskah, pri čemer je v celoti sprejel slovenske vzorce ter žige v kočah in na vrhovih, spominske knjige in njih zavarovanje na vrhovih gora. Posebno poglavje je namenjeno izdelovanju steza v skalnem svetu ter zavarovanju težavnih prehodov in prestopov s klini, žicami, deskami, mostovi itd.; to poglavje je nazorno ilustrirano s sliko Turskega žleba v Savinjskih Alpah. — V drugem delu brošure opisuje avtor priprave in dela, ki jih je treba opraviti pred markiranjem ter naglašja potrebo načrta in določitev vrstnega reda markacij (najnujnejše markacije je treba napraviti najpreje), ter sistematsko ureditev markiranja in razdelitev pokrajine na delovna področja posameznih planinskih društev. Pred markiranjem se določijo tudi že vse navedenosti glede orientacijskih tabel, oznake križišč itd. ter se izberejo skupine (običajno treh) oseb, dobrih poznavalcev poti in terena, ki izvedejo markiranje, potem ko so si temeljito ogledali pot ter zabeležili vse potrebne opazke. — Sledi priprava markac. materiala (ščetk, barv, tablic itd.) in izvedba markacije, pri čemer morajo markacisti paziti zlasti na smotrno razmeščanje tablic in znakov, na pravilno gostoto znakov, na pravilno obeleževanje križpotov, risanje smernih puščic, smotrno izbiro predmetov, na katere rišejo znamenja itd. Navodila se zaključujejo s pripombami o čuvanju in vzdrževanju markacij, markac. skicah in posebnih predpisih za zimske markacije. V zaključnih opazkah podčrtava avtor važnost planinstva kot množičnega pojava ter označuje pravilno in izdatno markiranje gorskih potov in steza za eno glavnih sredstev, s katerimi moremo privabiti široke sloje naroda v planine ter jim omogočiti varno in prijetno hojo po gorah.

dr. A. B.

Dr. Dragotin Stujčević, Dušan Jovanović, inž. Ratimir Štefanović: **Kako da planinarimo.** — Stručna biblioteka Planinarskog Saveza Srbije, zvezek 3. Načrte platnic in ilustracije je narisal Svetozar Radaković, Beograd 1951 — 137. strani.

Prvoimenovani pisatelj je obdelal planiranje izletov in pohodov, smer in načrt izleta in počitka, načrt pre-

hrane in bivališča, načrt krajev in predmetov, ki jih je treba ogledati, načrt poduka med hojo in končno načrt zabave in razvedrila. — Drugi pisec Dušan Jovanović se peča z izvedbo nadrobno izdelanega načrta, našteva dolžnosti vodnika med izletom, naloge prve pomoči, blagajnika, nastanjevalca, govori o zbornem mestu, o potnih dokumentih in nabavi vozovnic, o voznjah in disciplini in končno o samem pohodu, o redu in čistoči na izletih, o previdnosti pri ognju in odnosu do tuje imovine, o varstvu flore in favne, o hišnem redu, o planinskih kočah, obnašanju v planinah, o osebni higieni na izletih in vpleta v to poglavje mnoge predpise, napotke in izkušnje, ki jih mora poznati planinec.

Končno poglavje o tehniki kretanja v planinah je napisal tehnični urednik knjige, inž. Ratimir Štefanović. Obravnava najprej prvine kretanja, telesno držo, korak, dihanje, hojo v strminah, tempo pohoda poleti in na snegu, planinsko obutev, postanke in odmore, hojo z derezami itd. — Dalje popisuje kretanje skupin v kolonah, slika hojo po markiranih stezah in nadelanih potih, na travnatih vesinah, v gozdu, v steni in pri plezanju, na snegu (ob uporabi derez, vrvi in cepina) in se dotakne tudi nevarnosti plazov in obrambe proti njim. Končno omeni še znamenja v sili in Morsovo abecedo.

Medtem ko prvi dve poglavji o načrtih za izlete in njih izvedbi zavzemata skoro dve tretjini knjige in sta kar preobširni in tudi pretogi v svojih predpisih, je dobilo poglavje o tehniki hoje v gorah v brošuri premalo prostora; zato se zdi, da je moral pisec tega poglavja izpustiti mnoge važne podatke in navodila o orodju planincev in njega uporabi, kakor tudi o nevarnostih gora in o prvi pomoči pri nezgodah.

dr. A. B.

Z. Majtin - D. Novak: **Orientacija i čitanje karata.** Izdal Planinarski Savez Hrvatske (sportska stručna biblioteka Fisaj-a), 52 strani, mnogo risb, 1 zemljevid. Knjižica je priročnik za razvedanje v prirodi in navodilo za čitanje zemljevidov. Namenjena je kakor sklepamo iz uvodnih besed Mira Mihovilovića — planincem in športnikom, pa tudi drugim društvom.

nim organizacijam, ki se pečajo s predvojaško vzgojo naroda, koristila bo tudi učiteljem telesnovzgojnih zavodov ter se bo lahko uporabljala pri organizaciji izletov, taborjenja, pohodov, vojaških vaj, pa tudi predavatelji na planinskih, alpinističnih in drugih podobnih tečajih se bodo s pridom posluževali te knjižice.

Uvodno poglavje se peča z orientacijo v prirodi, določevanje strani sveta s kompasom in brez njega. Obraznava dalje nadrobno topografske znake, merjenje oddaljenosti po karti in uporabo kurvimetra, določevanje višin z anerodidom, merjenje površin, izračunavanje naklonov (strmine) itd. Končno poglavje je namenjeno orientaciji pri hoji v terenu s pomočjo kart; priloženi zemljevidi severne okolice Zagreba in Velebita (tudi z grebensko risbo) naj omogočajo praktične vaje v čitanju kart ob uporabi v priročniku obrazloženih napotkov.

dr. A. B.

Inž. Ratimir Štefanović: **O planinskoj opremi.** Stručna biblioteka Planinarskog Saveza Srbije, zvezak broj 2, Beograd 1950. Izdavačko preduzeće Fisaj-a. Planinska zveza Srbije si je lani (1950) postavila nalogo, da izda drobne priročnike o posameznih panogah aktivnemu planincu (alpinistu) potrebnih navodil.

2. zvezek te priročne knjižice opisuje opremo planinca in smučarja; sestavil jo je inž. Ratko Štefanović. Platnice in ilustracije je narisal Svetozar Radaković. Pisec knjižice si je razdelil snov v 5 poglavij in obravnava zaporedoma obleko in obutev, pomožno tehnično opremo, priprave za prenočevanje (bivak) v planinah

ter razne pribore, priprave in instrumente. Slede popisi nogavic, ovijalk, hlač (kril), jopičev, vetrovk, pelerin, plaščev, volnenih jopic, šalov, rokavic, čepic, klobukov, perila, skratka vseh predmetov obleke in obutve s točnimi podatki o kakovosti in načinu uporabe tako pri letni turistiki kot pri zimskih pohodih in pri smučanju. V naslednjem poglavju natančno razlaga razlike med navadnim oprtnikom in med oprtnikom z ogradjem, ki delno prenaša težo tovora na kolke in s tem razbremenjuje rame. Pisec poudarja nadalje važnost pravilne namestitve predmetov v oprtniku. Med tehnično pomožno opremo prišteva pisatelj predvsem smučke, palice in krplje. Med orodji obravnava predvsem vrvi (tudi nylonsko), kline, cepin, dereze ter razno drobnarijo. V poglavju o bivakiranju najdemo navodila za nabavo primernih šotorov, spalnih vreč, odej, svetilk; med raznimi pribori, ki so planincu potrebni, so naštet: šivalna priprava, maže za smuč, pribor za čiščenje obleke in obutve, pisalne priprave, higienski predmeti, lekarna in priprave za kuho. V zadnjem poglavju našteva priročnik še instrumente, ki olajšujejo razvedanja, tako busolo, altimeter (višinomer), barometer, termometer, kurvimeter, (priprava za merjenje razdalj v krivuljah), pedimeter (korakomer), fotografske aparate in daljnogled. Na koncu knjižice so priložene pregledne tabele, ki navajajo za vsak predmet opreme, ali je nujna pri enodnevnih, več dnevnih izletih ali pri taborjenju in to posebej za zimski in posebej za letni čas. Tabele so praktične in pomagajo pri nagli pripravi za izlete.

dr. A. B.

RAZGLED PO SVETU

V italijanski reviji **Rivista mensile** (glasilo CAI) v drugi polovici 1. 1951 je izšlo nekaj zanimivih člankov. — Št. 5-6 poroča o prvem italijanskem vzponu na Mont Blanc, ki ga je leta 1840 izvršil markiz Giuseppe Imperiale di Sant-Angelo. Bil je član gibanja »Mlada Italija«, sodelavec Mazzinija in Ruffinija. Zapleten v zaroto l. 1833 je ušel policiji s tem, da se je vrgel v morje in dosegel angleško ladjo, zasidrano v genovskem pri-

stanišču. Na Mont Blanc ga je spremljalo sedem francoskih vodnikov. Za podvig se je odločil, ker je nekega Francoza v hotelu slišal reči: »Italijani niso dobri plezalci«. To ga je tako zabolelo, da se je pri priči dvignil in se za naslednji dan zgovoril za turo. O tem je napisal poročilo, ki ga revija priobča po kopiji. Original je zgorel leta 1942 pri nekem letalskem napadu. Njegov vzpon je bil štirindvajseti po vrstnem redu od 1. avgusta

(Jaques Balmat in Michel Paccard). V seznamu šestintridesetih vzponov do leta 1850 je de Saussurov vzpon leta 1787 z Balmatom in 17 vodniki na tretjem mestu. — Znani italijanski alpinist ing. Piero Ghigliione popisuje svoje ture na Ruvenzori, Punta Alberto in Punta Margherita v belgijskem Kongu, dalje na Hoggar v zapadni Sahari, ki jih po slikovitosti primerja Dolomitom, in več vzponov v Andah Peruja in Venezuele. Dr. Giovanni Balletto, pa v daljšem spisu obravnava vzpon, ki ga je sam izvršil na Kilimandžaro, kar v suaheli jeziku pomeni »bleščeča se gora«. Kilimandžaro je s svojimi 6010 metri najvišja gora v Afriki. Sestavljata ga dva masiva Kibo in Mavenzi, vmes pa je 4000—5000 m visoka gorska planota. Mavenzi je visok 5200 m, Kibo pa ima več vrhov okoli ognjeniškega žrela, širokega do 4 km. Vrhovi imajo svoja imena po prvih naskakovalcih ozir. njihovih suverenih. Najvišji vrh 6010 m se imenuje po cesarju Viljemu, sosednji Furtwangler, Meyer, Bismarck, Gillman itd. Prva sta tod plezala Purtscheller in Meyer l. 1888 in 1889 brez vodnikov. Najnovejše angleške meritve dajejo Kibu samo 5968 m višine. Dr. Giovanni Balletto je sedaj zdravnik v Tanganyiki in je eden od udeležencev med alpinisti znamenitega »Bega proti Keniji«, o čemer je napisal knjigo Felice Benuzzi. Ista številka priobča kratek, a zanimiv spis Grahama Browna o Brenvi in Federica Tostija članek Il Gran Sasso d'Italia. Pomembna je razprava o »maso chiuso« (maso — mansio, franc. maison — hiša, dvor), posebnem dednem pravu in ekonomskem sožitju v gornjem toku Adige, ki bo zanimala folkloriste pa tudi slehernega, ki ga ne mikajo samo gore, temveč tudi človek, ki jim je v vsakdanjem življenju najbližji. Izčrpen je Grünangerjev sumarični pregled nemške planinske literature po drugi svetovni vojni, gorske reševalce pa bo gotovo pritegnil članek zdravnika Gobessija. Kako je italijanski alpinizem prežet z ljubosumnostjo, se kaže iz beležke dr. Falchetta o dokumentu, ki ga je v Val Tournanche napisal zmagovalec Matterhorna Edward Whymper l. 1863 o italijanskem vodniku Carrelu. Dokument prinaša novo luč v pravdo o prvem vzponu na Matterhorn, o če-

mur Charles Gos v svoji knjigi »Le Cervin« (Matterhorn) trdi, da spada v l. 1869. V dokumentu daje Whymper Carrelu sijajno izpričevalo kot svojemu prvemu vodniku, s katerim sta izvršila vrsto prvenstvenih vzponov že l. 1863 in tudi prvi poizkus vzpona na Matterhorn. Georges Kogan priobča svoje vtise o Dolomitih z dolgim geslom iz Kugyjeve knjige »Aus den Leben eines Bergsteigers«, Silvio Micheli pa pesniški opis Apuanskih gora, nizkih a »človeških« (apuane ma umane). Livia Allara prinaša članek o slavnem vodniku iz klasične dobe alpinizma, Francu Lochmattu, ki je od l. 1904 do 1923 izvršil celo vrsto najtežjih vzponov v Zapadnih Alpah. Lochmatter se je smrtno ponesrečil l. 1933 pri sestopu z Weissorna po navadni poti.

Za razmere v CAI je značilen načelni članek Marina dall'Oglio ki poziva italijansko mladino na »raziskovanje« italijanskih gora, češ, mnogo je imenitnih problemov doma, ki še niso preiskani in rešeni, posebno v zimski alpinistiki. Vrhovi Dolomitov čakajo na obisk pozimi, poleg tega pa je cela vrsta nerešenih nalog na področju domačega alpinizma. Carlo Ramella pa razpravlja o številnih nesrečah (53 mrtvih), o vzrokih, objektivnih in subjektivnih (23 ponesrečencev ni še izpolnilo 20 let), posebej pa še o poročilih v tisku, ki so vse prej kot pletetna in objektivna. Citati iz najrazličnejših italijanskih listov, ki se o teh nesrečah razpisujejo, spadajo hočeš — nočeš v žurnalpinizem, ki se razrašča zaradi sodobnih želja alpinistov po publiki, po publiki za vsako ceno. Ob številnih nesrečah pa je Dino Buzzati, znani ideolog italijanskega alpinizma kar v Corriere della Sera načel vprašanje pravilnega varovanja, pri čemer seveda ni našel take znanstvene podprte rešitve, kakor smo jo v našem glasilu brali v članku dr. ing. Avčina. Da pa se tudi CAI zanima za novosti v vrhni tehniki, dokazuje razprava Carla Ramella kot odgovor na študijo ing. Ravizze. Za miselnost italijanskih alpinistov je značilen tudi zgodovinski pregled osvajanja Himalaje, ki ga je napisal po meritorni literaturi Grünanger. Z njim ima uredništvo ne samo namen informirati, marveč usmerjati italijansko javno mnenje v izvenevropske gore,

kjer se po vojni italijanski alpinizem še ni sistematično predstavil, čeprav so posamezniki pokazali lepe uspehe.

Ing. Piero Ghigliione je kljub svoji starosti številka I. italijanskega alpinizma, saj kljub visoki starosti predstavlja italijanski alpinizem s svojimi prvenstvenimi vzponi v gorah petih kontinentov. Na planinski skupščini v Firenci maja leta 1951 je bilo njegovo delo izredno podčrtano. Na isti skupščini so pretresali »literarno« problematiko alpinizma, ki naj bi se kazala predvsem v reviji Rivista Mensile. Toda — »mnogo se pleza, malo se piše«.

Plezalne šole v Italiji so številne in vse zelo pridno delajo: v Trstu »Comici«, v Benetkah »Sergio Nen«, v Padovi »Comici«, v Milanu »Paravicini«. Posebna komisija si prizadeva, da bi poenotila delo teh šol, posebno tistih, ki nosijo naslov »nacionalna«. Izpitna komisija pa je menda precej stroga. V tečaju na Passo di Sella v juniju lani je bilo 14 tečajnikov, od katerih so samo štirje naredili izpit. Izpitna komisija: Mazzorana, Angelino, Pagani, Ramella. Pri izpitu tečajnik ni »vprašan« samo o raznih tehničnih finesah, ampak ga preizkušajo na turah, kjer mora pokazati tudi svoje moralne sposobnosti v najrazličnejših položajih. Vodilni ljudje italijanskega alpinizma menijo, da je to potrebno, da se odpravi napačen odnos do gora, izročilom alpinizma tuje navade, ki jih prinaša mladi rod, predvsem pa nepočakanost, prehitevanje v razvoju itd. Po mnenju predsednika sekcije Firenze je vsemu temu kriva poslednja vojna. Da bi se le tudi starejši odvadili prisvajanja Julijskih Alp, kar gotovo ne spada med dobre sestavine alpinizma! (Prim. poročila o italijanskih poteh na Mangrt, Montaż, Travnik, v Riviste Mensile 1951 št. 9-10.)

»**Berge und Heimat**« 1951/9 prinaša članek Dunajčana Breschara o avstrijskem Alpenvereinu od l. 1862—1873. ÖAV je najstarejši alpinistični klub v območju Alp, kajti šele leto kasneje se je ustanovil tudi v Švici in v Turinu. V ustanovnih dokumentih se poudarja kot glavna naloga znanstveno raziskovanje Alp, šele nato propaganda, markacije, koče. Organizirano planinsko življenje je v Avstriji natančno 30 let starejše od slovenskega.

Prve sekcije AV so bile že v l. 1863 na Dunaju, v Salzburgu, Innsbrucku, Lienzu in Vorarlbergu, kasneje so se razvile še v Gradcu, Celovcu, Beljaku, Pinzgauu itd. Že v l. 1873 se je avstrijski Alpenverein združil z nemškim v »Deutscher und Österreichischer Alpenverein«. Za emblemo so izbrali srebrno očnico.

Zanimivo zgodovinsko perspektivo je nakazal Walther Flaig v članku »**Svečeniki gora**« uvodu v zgodovino kulta višin. Začenja s T'ai v kitajski provinci Šantung, na katero so Kitajci zaradi verskih obredov hodili 3000 do 4000 let (120 generacij) že od leta 2255 pred Kr. Po naukih kitajskih filozofov so gore predvorje nebes, na njihovih plečutih je oprto nebo. Med svetimi gorami se najčešče omenjata Tienšan in Kvenlun. Tudi v Gilgamešu, junaški pesnitvi, ki so jo našli v znameniti ilnati knjižnici asirskega kralja Asurbanipala (668—626 pred Kr.), se omenjajo junaki, ki se bore na svetem stolpu boginje Irnini, stolpu, ki se blešči v jarki belini. V japonski pesmi iz 4. st. po Kr. se omenja že pravi alpinistični vzpon na goro Kurahaši. Pesnik Tirat Hagabusa pravi, da je sicer strma, da pa z ljubljeno deklico ni težko priti gor. V dvojce je bilo pač lepše že takrat. Kalidasa, največji indijski pesnik v 6. st. n. e. v epu »Kumara-sambava« pravi: »Na severu stoji Kraljica gora, božanska, Himalaja po imenu...« Tudi v Baravijevem epu Kirataršunja se omenja Himalaja z mogočnimi pristavki. Ostala številka je vsa posvečena alpinistom duhovnikom, med drugimi tudi papežu Piju XI, počenši s Petrarcom, ki ga radi imenujejo duhovnega očeta planinstva zaradi njegovega »planinskega« pisma o vzponu na goro Ventoux v Provenci (1912 m), ogelnemu kamnu Alp. Naš Valentin Stanič se je v tem črnem seznamu spremenil v Staniga in je označen takole: »Valentin Stanig, duhovnik iz Salzburga, kanonik v Gorici, nenavadno drzen samohodec. Vzpel se je 28. VII. 1800 na Grossglockner, en dan po prvem vzponu, »kot prvi stopil l. 1800 na srednji vrh Watzmanna.« Res bi se lahko čudili, če bi ga nam nemška revija drugače predstavila. — V isti številki najdemo poročilo o dr. Brileja »Priročniku za planince«. (R. Z.)

PLANINCEM IN PLANINSKIM DRUŠTVOM!

Med planinci so številni ljudje, ki so ne samo občudovalci lepote gora, marveč tudi opazovalci posebnih prirodnih pojavov. Tem, ki vedo, da gore ne zahtevajo samo občudovalcev, ampak tudi proučevalcev, veljajo naslednje vrstice.

Institut za geografijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani zbira podatke za proučitve posameznih gorskih pojavov v slovenskih gorah. Med njimi je najbolj aktualna proučitev snežnih plazov, ki zanimajo znanstvenika, gospodarstvenika in v ne mali meri tudi planinca.

Menimo, da o važnosti tega dela ni treba izgublјati besed: goli plazoviti predeli, kjer bi lahko rastel gozd, porušene stavbe in žrtve »bele smrti« tudi v naših gorah dovolj zgovorno govore o njej. Tudi ni treba govoriti, da v svetu niso le proučili, marveč se tudi že uspešno bore proti temu pojavu. Prej bi bilo pričakovati, da je tako delo možno uspešno izvršiti le, če sodeluje širši krog poročevalcev, ki jih je največ pač med onimi, ki imajo živ stik z gorami — med planinci.

Med enoletnim zbiranjem podatkov se je naš institut obrnil tudi na planinska društva in dobil od nekaterih že dragocene podatke, predvsem za plazove v izredno plazoviti zimi 1950/51. Slika o plazovih pa je še vedno pomanjklјiva, ponekod tudi v predelih t. imen. »snežnikov«, še bolj pa za nižje predalpsko gorovje, kjer so plazovi manjši in manj znani. Premalo vemo nadalje o plazovih iz prejšnjih let in desetletij, ker jim je naše časopisje odmerjalo le malo pozornosti. O znanih plazovih pa je treba ugotoviti tudi pogoje pojavljanja in je treba tako v tej zimi registrirati vse plazove.

Zato prosimo vse planince, ki bi lahko dopolnili naše znanje s temi podatki, da jih javijo svojim matičnim društvom, ki smo jim poslali podrobna navodila za opazovanje plazov, ali pa jih sporoče naravnost na naš naslov, najbolje ob koncu letošnje zime. Le tako bomo lahko v kratkem vedeli, kjer ogrožajo zlazovi gozd, kje kočo in kje življenje.

**Institut za geografijo
Slovenske akademije znanosti in umetnosti
Ljubljana, Novi trg 4 — poštni predal: 323**

»...TU SO ZIMSKI DNOVI« (Murn)

Foto Ivan Šmigove